

YENİ HİNT ANAYASASI

Yazan: Prof. Dr. Yavuz ABADAN

İkinci dünya harbini tåkibeden eden yıllar içinde Avrupa ve Asya'da bir çok yeni anayasalar vücut buldu. Bunların bazıları saadece devletin esas organlarını yeni şartlara göre yenileme arzusunun, bir kısmı rejim değiştirme zaruretinin, diğer bir kısmı ise doğrudan doğruya yeni devlet kuruluşlarının tabii neticeleridir. Sovyet peyki haline gelmiş veya Yugoslavya gibi komünist rejimini kabullenmiş memleketlerdeki anayasa değişiklikleri bir tarafa bırakılırsa, bunların hepsi gerek siyasi gerek hukuki bakımlardan ileri bir zihniyetin ifadesidirler. Hepsi de demokratik idare şeklini, hürriyet ve eşitlik esaslarını, sosyal adalet ve emniyet prensiplerini benimseme hususunda birleşmektedirler.

Bütün bunlardan bu etüdümüzün mevzuu olarak yeni Hint anayasasını seçişimizin sebeplerini, kısaca şu esaslar etrafında toplamak mümkündür:

1 — Hint anayasası, bahsi geçen anayasaların en yenisini teşkil etmektedir. Bu sebeble henüz ciddi sistematik bir tetkikin mevzuu olmamıştır. Yeni Hindistan devletinin temel yapısı hakkında fikir edinmek isteyenler için, bilhassa Türkçemizde müracaat edilecek hiç bir kaynak yoktur. Bu durum, yeni Hint yasası hakkında her çeşit bilgiye duyulan ihtiyacın derinliğini ve bu konu ile ilgili etüdlerin aktüel değerini belirtmeğe kâfidir.

2 — Yeni Hint anayasası,— ilerde tafsilâtlı bir şekilde izah edileceği veçhile — Hindistan'daki sosyal ve siyasi tekâmülün tabii neticesi olarak, Hint halk ruhundan kaynak alan bir takım hususiyetlere sahiptir. Diğer yeni anayasaların hepsi, küçük farklarla Avrupa'daki fikri ve siyasi tekâmülün muhassalası olan müşterek bir karakter taşımakta, muayyen bir tip temsil etmektedir. Okadar ki, herhangi biri hakkında söylenebilecek olan sözleri, ehemmiyetsiz değişikliklerle aynen diğerlerine de tatbik etmek mümkündür. Buna karşılık yeni Hint anayasasının, — orijinal karakteri sebebiyle — tamamen kendine has bir tertip ve sistem içerisinde mütalâa edilmesi zarurîdir.

3 — Yeni Hint anayasası, kansız fakat uzun bir istiklâl mücadelesi sonunda yeniden hayata kavuşan büyük bir Asya devletinin esas teşkilâtını ve anayasa prensiplerini ihtiva etmektedir. Hindistan, Pakistan'la birlikte istiklâline kavuşunca, yalnız Asya'da yeni bir muvazene unsuru teşkil etmekle kalmıyacak bütün dünya politikasında büyük rol oynamaya namzet bir siyasî kudret faktörü haline gelişmekte bulunmuştur.

Bugünkü şartlar karşısında bu gelişmenin, tarihinde yeni bir dönüm noktası teşkil ettiğine şüphe edilmemek gerekir. Gerçekten Hindistan, Asya milletlerinin, Avrupa vesayetinden kurtuluş mücadelesinin bayrak-tarlarından biri olmuştur. Ancak bu mücadele, Avrupa medeniyetinin devlet ve siyaset hayatına mal ettiği ezeli ve ebedî değer taşıyan bazı prensipleri benimseme yolundan tam hedefine ve mesut bir neticeye ulaşabilir. Yeni Hint anayasası, demokratik esaslara dayanan bir cumhuriyetin temel yapısını teşkil ettiği cihetle, bu yolu tutmuş bulunmaktadır. Bu bakımdan da yeni anayasaya hâkim olan ruhu belirtmenin, bundan sonraki siyasî ve hukukî gelişmelerin istikametini aydınlatmağa yardımı olacaktır.

4 — Türkiye ile Hindistan, eskiden beri tarihi dostluk alâkaları ile birbirine bağlı iki memleketlerdir. Hattâ zaman zaman iki millet ve memleket arasında bir nevi kader ortaklığı da hüküm sürmüştür. Nitekim Hindistan daha İngiliz hâkimiyeti altına girmeden önce, Türk soyundan olan hükümdarlar idaresinde, siyasî kudretinin son kemâl mertebesine ulaşmıştır.

Diğer yandan Atatürk'ün liderliği ile Anadolu'da Avrupa emperyalizmine diz çöktüren Türk inkilâbının kayıtsız, şartsız millî hâkimiyet davası, Hint milletinin istiklâl aşkını daimî surette ateşleyen bir meş'ale hizmetini görmüştür. Din ve mezhep farkı gözetilmeksizin, Hint aydınları arasında Türk inkilâbına karşı beslenen hayranlık ve sempati duygularının asıl kaynağını, bu gerçekte aramak lâzımdır.

Kısa bir tarihçe

Bütün bu sebeplerle Türk hukukçularının, yeni Hint anayasası üzerinde ısrar ve dikkatle durmaları hem faydalı, hem zarurîdir. Bu maksada hizmet için bu etüdümüzde yeni Hint anayasasını, sistematik bir tahlile tâbi tutmak niyetindeyiz. Ancak bugünkü anayasa sisteminin hususiyetlerine nüfuz edebilmek için, eski idare ve hükümet şeklinin siyasî ve hukukî karakteristiğini aydınlatmağa, bunun için de kısa bir tarihçeye ihtiyaç vardır.

Malûm olduğu üzere 1947 yılının Ağustos ortalarına kadar, Hindistan denince, ~~Büyük Hint~~ yarımadasının, Büyük Britanya hükümetinin idare

veya himayesi altında bulunan bütün bölgeleri anlaşıldı. Yüzölçüsü dört buçuk milyon kilometre kareyi aşan, nüfusu da 450 milyona yaklaşan bu geniş topraklar, Hindistan İmparatorluğu umumî adı altında hukukî rejim ve siyasî statü itibarıyla birbirinden farklı iki gruba ayrılırdı.

Büyük Britanya parlamentosunun statülerine ve Hindistan teşriî meclisinin tasarruflarına göre doğrudan doğruya İngiltere Krallığı tarafından idare edilen eyaletler, birinci grubu teşkil ederlerdi. Bunların hey'eti mecmuasına İngiliz Hindistanı (British India) adı verilirdi. İkinci kısım ise, yerli hükümdarlar tarafından idare edilen Hindistan devletlerinden tereküp ederdi. Bunlar da, müstemleke mahiyetini taşımamakla beraber idare sisteminin kurulmasına sebep oldu. Hindistan, diğer müstemle-raber İngiltere Krallığının hükümrânlığına tâbi himâye bölgeleri sayılırdı.

Doğrudan doğruya müstemleke olan birinci grup eyaletler üzerinde İngiliz hâkimiyeti ticaret yolundan ve tedricî bir surette tessüs etmiştir. Yukarıda da işaret edildiği veçhile, 17 inci yüzyılın başlangıcında Hindistan'ın idaresi, Timur sülâlesinden olan Türk hükümdarların eline geçmişti. İngilizlerin Hindistan'a ilk nüfuz teşebbüsleri, İngiliz Doğu Hint Kumpanyası (English East India Company) delâletiyle ve bu şirketin, bahsi geçen hükümdarların emir ve himâyelerine tevdi ettikleri paralarla ticarete başlamaları suretiyle vukua geldi.

Adının da gösterdiği üzere bu kumpanya 16 inci yüzyılın sonlarına doğru Londra'lı tacirler tarafından, doğu Hindistan ile ticaret yapmak için kurulmuştu. Kraliçe Elizabeth tarafından verilen müsaade fermanına göre kumpanya, bir reis, bir idare meclisi (the court of directors) , bir de umumî hey'et (general court) dan ibaret bir teşkilâta sahip olacaktı. Umumî hey'et, kumpanyaya dahil bulunmayan şahıslardan mürekkep ve tâbir caizse teşriî bir meclis mahiyetini taşıyacaktı.

Kumpanya, ilk toprak iktisabını 1640 da yaparak Madras'a yerleşti. Burası, 13 yıl sonra müstakil reislik, 1687 de de belediye dairesi halini aldı. 1668 de Bombay, ikinci Şarl tarafından kumpanyaya terkedildi. Daha sonra 1690 senesinde Kalküta kuruldu. Böylece kumpanya onsekizinci asırda Hindistan'da üç büyük ticaret merkezine sahip olmuş bulunuyordu. Bunların üçü de, sözde yabancıların tecavüzlerini önlemek üzere, askerî bakımdan kuvvetle tahkim edilmişlerdi.

Esasen daha önce restauration devri (1661-1687) nin kralları, yeni fermanlarla kumpanyanın yetkilerini genişletmişlerdi. Bu sâyede kumpanya artık sâdece bir ticaret ortaklığı olmaktan çıkmış, idarî yetkilere ve askerî kudrete sahip bir hükümet taslağı haline gelmişti.

1757 de Lord Clive rakibi Duplex'e karşı Plassy zaferini kazanarak

Bengale eyaletinin fiilî hâkimi haline geldi. 1772 de Bengale valisi tâyin olunan Warren Hastings'in ilk işi Hindistan İmparatorlarına verilen vergileri kesmek ve yeni idarî teşkilât kurmak oldu. İngiltere parlamentosu, 1773 de çıkarttığı Regulating Act ile bu bölgenin idaresini tanzim etti.

Buna göre bahsi geçen bölge, dört kişilik bir icra komitesi ile bir umumî vali tarafından idare olunacaktı. Parlâmento, ayrıca 1774 yılında yürürlüğe girecek olan bu tanzim kanununun, Hindistan anayasasının başiangıcı sayılabileceğine karar vermişti. Böylece kumpanya tarafından elde edilen fiilî hükûmranlık, İngiltere hükûmeti ve parlamentosunca yeni fetholunan bir ülkede İngiliz hâkimiyetinin meşrû ve hukukî bir surette teessüsü mânasına benimseniyordu.

Bunu tâkibeden yıllarda valinin yetkileri boyuna genişletildi. Warren Hastings ile icra komitesi arasındaki anlaşmazlık bahanesiyle 1781 tarihinde çıkarılan bir kanun, umumî valiye,— Kral tarafından değiştirilebilmek veya kaldırılabilmek kaydıyla— tek başına kanun ve nizamnameler yapabilme yetkisini tanıdı. Gerek bu kanun, gerek Regulating Act'in 1786 tarihli tâdili, icra komitesi, istişare divanı ves. gibi meclislerin selâhiyetlerini tahdit ederek umumî valiye, "kumpanyanın menfaatlerini veya Hindistan'daki Britanya müstemlekelerinin emniyet ve huzurunu" ilgilendiren hususlarda, kendi serbest takdirine göre karar ve tedbir alma yetkisini tanıdı.

Bütün bu olup bitilere rağmen İngiltere, 1816 ya kadar Hindistan'a karşı çekingen bir muslihane hulûl politikası güdüyordu. Hattâ 1784 tarihli India Pitt Act'de "Hindistan'da fetih ve İngiltere hâkimiyetinin genişlemesi gayelerinin güdülmesi, milletin arzu, şeref ve siyasetine aykırı" bir hareket olarak vasıflandırılıyordu. İngiltere'nin siyasî ve askerî nüfuzunu mütemadiyen genişleten bu faaliyetler, Hindistan İmparatorlarının hükûmranlık hak ve imtiyazlarına asla dokunmayan bir takım mâsum ticarî muameleler vasfı ile maskeleniyordu.

1816 dan sonra bu maskeleye, çeşitli sebeplerle yerini açık ve haşin bir ilhak ve müdahale siyasetine terketti. Çeşitli baskı usulleri ve devamlı harplerle tatbik edilen bu siyaset, 19 uncu yüzyılın son yarısında bütün Hindistan üzerinde İngiliz hâkimiyetinin mutlak ve tam bir surette tessüsüne müncer oldu.

1883 yılında kumpanyanın patentini yenileyen kanun, Hindistan'ın idaresini merkezileştirdi. Bunun neticesi olarak Bengale valisi, Hindistan umumî valisi oldu. Bu tarihten itibaren, Hindistan anayasa hareketlerinin ağırlık merkezini, eyaletlerin merkezî otoriteye karşı nisbî muhtariyetlerini muhafaza yahut genişletme gayretleri teşkil etmiştir.

Daha önceleri yâni 1857 de kumpanyanın yerlilerden sipahi (Cipaye) adı ile teşkil ettiği Hintli askerlerin isyanı, idarede el değışikliğini zarurî kılmıştır. Ozamana kadar kumpanya, İngiltere Krallığı ile Hindistan arasında bir nevi mutavassıt rolünü ifa ediyordu. İsyân vesilesiyle İngiltere Krallığı, Hindistan'ın idaresini doğrudan doğruya kendi eline aldı. 1858 Eylülünde kumpanya, umumî heyetinin bir kararı, Hindistan halkına ilân olundu. Bu beyanname ile aynı zamanda Vikont Cannig, ilk Kral naibi ve umumî vali tâyin olundu.

İş bununla da kalmadı. O güne kadar Hindistan'da siyasi birliğin son sembolü sayılan İmparator, tahtdan indirildi. Böylece Hindistan'ın 1858 de İngiltere Krallığına devri, o vakte kadar bu memlekette câri bir nevi çifte hükümet sisteminin sona ermesi demektir. Neticede Hindistan işleri üzerinde Britanya hükümeti mürakabesinin genişletilmesi, merkezîyetçi bir idare sisteminin kurulmasına sebep oldu. Hindistan, diğer müstemlekelerden farklı olarak Londra'da kurulan bir nezarete bağlandı.

Bu hal, bu geniş bölgenin 1833 den 1919 a kadar tek merkezî hükümet ve idare altında bulunmasına sebep olmuştur.

Bu arada gerçi 1861 tarihli Hindistan kanunu, saadece teşriî yetkilerle sahip istişarî bir uzuv olarak bazı mahallî meclisler de kurmuştur. Ancak bunların üyeleri, tâyin yoluyla valiler tarafından iş başına getirilen memurlardan ibaretti. Çoğunluğu idare hayatında tecrübe görmüş İngilizler teşkil ediyordu. Bu meclislere yerli unsurların iştirâki — istisnâî bir hal olarak — nihayet bir veya iki kişiye inhisar ederdi.

Tahtından indirildiğine yukarıda işaret ettiğimiz son Asyalı Hint İmparatorununun 1862 de varissiz olarak vefatı, İngiltere tacına bağlı merkezîyetçiliğin biriz daha kuvvetlendirilmesine vesile teşkil etti. 1877 de yürürlüğe girmek üzere 1876 tarihinde çıkarılan bir kanunla Kraliçe Viktorya'ya aynı zamanda Hindistan İmparatoriçesi unvanı verildi.

Fakat diğer yandan siyasi, iktisadî ve kültürel sebeplerle batı ile temasın sıkılaşması, Hint milliyetçiliğinin doğmasına da sebep oldu. Nitekim 1885 de Bombay'da toplanan birinci millî Hint kongresini tertip edenlerin büyük çoğunluğu, tahsillerini İngiltere'de tamamlamış hürriyetçi vatanseverlerdi. Bunlar, mahallî teşriî meclislere daha çok sayıda yerli üye seçilmesini ve bunlara geniş yetkiler sağlanmasını istiyorlardı. Kongrenin ilk ele aldığı iş, bu oldu. Bu konudaki müzakereler pek de tesirsiz kalmadı. 1892 tarihli Indian Councils Act, bu dileklere uyan bazı esaslar vâzetti ise de bunlar, ihtiyaçları karşılamaktan, daha doğrusu, mahallî muhtariyet arzularına cevap vermemekten uzaktı.

Millî kongrenin taleplerine karşı İngiltere tarafından gösterilen ilk

anlayış mukabele, Minto-Morley kanunu esaslı adını taşıyan 1909 tarihli Indian Councils Act (Hindistan meclisi kanunu) ile vukubulmuştur. Bu kanun Hindistan teşrii meclisi (Indian Legislative Council) ne eyaletlerden ve diğer teşekküllerden seçim suretiyle gelecek âzânın sayı ve yetkilerini arttırmıştır.

Bununla beraber, bazı eyalet meclisleri müstesna, bütün Hindistan'ı temsil eden mecliste umumî valinin emirlerine uymağa hazır memur âzâ, çoğunluğu teşkil ediyordu. Bundan başka seçim ile gelen üyelerden çoğu da, doğrudan doğruya halkı temsil etmiyorlardı. Bunlar, daha çok bazı teşekkül ve zümrelerin (mes. Ticaret odaları ve büyük toprak sahipleri gibi) , bir nevi iki dereceli seçimle meclise gönderdikleri temsilcilerdi. Bu yüzden Morley kanunu, ne muhtariyetçileri, ne aydınları ne de halkı tatmin ve memnun edemedi.

Hindistan'ın birinci dünya harbi sırasında insanca ve paraca katlandığı fedakârlıklar, yerli halkın muhtar idare dileklerinin isafına elverişli bir zemin yarattı. Bu yüzden 1915 ile 1919 arasında gerek Hintliler, gerek İngilizler tarafından çeşitli idarî islahat teklifleri ortaya atıldı. Bunların hepsi yerli halkın, seçeceği temsilciler delâletiyle, memleketin idaresine gittikçe genişleyen bir ölçüde iştirâkinin sağlanması, böylece muhtar idare (self-government) müesseselerinin yayılıp kökleşmesi hedeflerini güdüyordu.

Bu teklifler, 1919 tarihli India Act ile Hindistan'ın idaresinde bazı yeni değişiklikler yapılmasına müncer oldu. Bu tekâmülde liberal kabine-nin Hindistan nazırı Montagu'nün büyük rolü görüldü. Lord Montagu ile Hindistan umumî valisi Lord Chelsford'un başkanlıkları altında toplanan bir komisyonun hazırladığı islâhat projesi, 13 Aralık 1919 da Britanya Krallığı parlâmentosu tarafından anahatları ile tasvip olundu. Bunu tâki-beden yıllarda bu raporun tesbit ettiği esaslar göz önünde tutularak, yeni değişiklikler yapıldı. Kanunun müphem bıraktığı hususlar ise, yeni nizam-namelerle tamamlandı.

Fakat bütün bu değişiklik ve ilâvelere rağmen Hindistan ve Pakistan'ın iki ayrı devlet olarak istiklâllerine kavuşmalarına kadar " Rules under the Government India Act" (Hindistan'daki hükûmet şeklini tâyin eden kaideler) anahatlarıyla İngiliz Hindistan'ının anayasasını teşkil etmekte devam etti. (1)

(1) Bu kanunun Prof. Muvaffak Akbay tarafından Fransızca'dan yapılan bir tercümesi, Türk Hukuk Kurumunun yayınladığı "Esas teşkilât Kanunları" serisinin 5 inci cildinde çıkmıştır. Ankara. Doğu matbaası, 1944, sayfa 308 ve sonrası.

Hindistan'da mahallî idarelerin muhtariyetini genişletmeğe mâtuf bütün bu faaliyetler, Hint milliyetçilerinin kayıtsız şartsız istiklâl iştiağını körüklömekten başka bir şeye yaramadı. Bilhassa 1918 de "Millî Liberal Federasyonu" nu kurarak mütedil unsurların ayrılmasından sonra, tamamen müfrit milliyetçilerin eline geçen Millî Hint Kongresi, bütün mahallat teşebbüslerini bir oyalama sayarak, milletlerin kendi mukadderatını bizzat tâyin hakkı üzerinde ısrarlı ve devamlı bir mücadeleye girişti. Millî Hint Kongresi bu muhtar idare ve istiklâl mücadelesine "Sâwaraj" hareketi adını verdi.

Gandhi'nin liderliği altında "Sâwaraj" hareketinin ilk hedefi, zaman kaybetmeksizin — daha doğrusu İngiltere'nin tedricî ve safha safha tekâmül politikasına boyun eğmeksizin — derhal istiklâle kavuşmaktı. Gerçi Gandhi, bu maksada vasil olmak için en tesirli metodun, pasif bir mukavemetle işbirliğinden kaçınmada, sivil itaatsizlik hareketini devam ettirmede tecelli edeceğine kaani bulunuyor ve taraftarlarına bunu telkin ediyordu.

Fakat passif mukavemete karşı İngiliz idaresinin reaksiyonu ve cezri hareket taraftarlarının bir an önce istiklâle kavuşma arzuları, siyasî gerginliği birdenbire arttırdı. Bu hava içersinde, Gandhi'nin her türlü cebir ve şiddet hareketleridnen kaçınılması hakkındaki tavsiyeleri tesirsiz kaldı. Yer yer ayaklanmalar, suikastlar, sonunda bir ihtilâl hareketi yarattı.

Gerçi bu ihtilâl hareketi 1923 yılında geçici olarak yatıştır gibi göründü. Hakikatta Hint milliyetçileri, taktik değiştirmişlerdi. Açık mücadeleyi bırakmış gibi görünerek kendilerini teşriî meclise seçtirme ve bu suretle kaleyi içinden fethetme yolunu tutmuşlardı. Fakat mücadele içten içe genişliyor, taraflar arasındaki uçurum gittikçe derinleşiyordu.

Artık Hindistan anayasa mücadelesinin tarafları ve hedefleri açık surette belli olmuştu. Hint milliyetçileri tam ve mutlak istiklâl talebinde ısrar ediyorlardı. Bununla beraber 1930 sıralarında bunlardan çoğu, ilk hedef olarak Hindistan'a bir dominyon statüsü sağlanmasını kâfi görmekte idiler. Buna karşılık İngiltere hükûmeti, tedricî tekâmül prensibine bağlı kalmağı İmparatorluğun menfaatlarına daha uygun görmekte devam ediyordu. Bundan sonra Hindistan'da siyasî gerginliğin azalıp çoğalması, daima İngiliz hükûmetinin Hint milliyetçilerinin taleplerine karşı takındığı tavra, daha doğrusu, gösterdiği müsaade ve müsamahakârlık derecesine bağlı kalmıştır.

Hindistan'ın istiklâlî dâvasında merkezî otorite ile eyaletler arasındaki münasebet ve bağlar meselesi de, mühim bir rol oynuyordu. Yerli halk, elde edilecek istiklâlin en esash teminatını, eyaletlerdeki mahallî idarele-

rin geniş bir muhtariyete sahip olmasında görüyordu. Bu suretle İngiliz hükûmetinin merkezîyetçi idare temayülü ile birlikte, Hindistan'da İngiltere hâkimiyetinin de kökünden baltalanacağına inanılıyordu.

Gerçi yukarıda bahsi geçen 1919 kanunu, Hindistan'daki idareye yarı federatif bir sima ve karakter vermişti. Buna göre teşriî yetkiye sahip organlar, merkez ve eyalet meclisleri olmak üzere iki gruba ayrılmıştı. Fakat hükûmet işleriyle ilgili meselelerin, hangi gruba dahil meclisin kararı ile hal olunabileceğini tâyin selâhiyeti, umumî valiye aitti.

Esasında merkezî teşriî organı, yasama mevzuu ile ilgili her mesele hakkında karar verme yetkisini haizdi. Buna karşılık eyalet meclislerinin yetkileri saadece tamamlayıcı (subsidiare) bir mahiyet taşıyordu.

Bu kanunun eksiklerini tamamlamak maksadıyla 1935 de günün şartlarına daha uygun sayılan bir yeni federatif plân yapıldı. Bu plâna göre Hindistan 'ın idaresini ele alacak olan federal hükûmet, merkez, eyaletler, federal mahkeme ve nihayet sermayeye mahsus bir bankadan ibaret dört grup organdan teşekkül edecek ve bütün yetkiler bunlar arasında paylaşılacaktı. Bu arada gerek merkezdeki gerek eyaletlerdeki teşriî meclislerin selâhiyetleri, sözde genişletiliyordu.

Ancak İngiliz parlâmentosu umumî valiye tanıdığı geniş kontrol yetkisi ile bütün bu selâhiyetleri esash surette tahdit ediyordu. Bilhassa eyalet meclislerinin yetkileri, iki dereceli bir murakabe cihazı ile kökünden baltalanıyordu. Bir kere eyaletler valileri, umumî valinin temsilcileri olarak, mahallî hükûmetleri yâni bakanları azledabiliyorlar, âmme intizamı ile ilgili fonksiyonları dileklerine göre âyarlıyabiliyorlardı.

Bundan başka bu valiler, — özel sorumluluklarına binaen — teşriî tekliflerin, husul şekil ve imkânlarını da tâyin edebiliyorlardı. Bu hususî mesuliyetin, valilere bahsettiği portesi gayet geniş selâhiyetlerin en mühimleri, âmme intizamı veya memleketin emniyet ve barışını tehdit eden bir tehlikeyi önlemek ve azınlıkların korunmasını sağlamak için, gerekli gördükleri tedbirleri almaktı. Bu yetkileri, ancak umumî valiler daraltabilirdi.

Ayrıca merkezdeki teşriî organın selâhiyetleri de tahdide tâbiydi. Bu meclis, bazı kanun projelerini, ancak umumî valinin rızası ile tastik edebilirdi. Hülâsa 1935 kanununa göre, Hindistan umumî valisi, hem İngiltere tâcını temsil ediyor, hem İngiliz parlâmentosunun direktiflerini tatbik ediyor ve kendisine tâbi eyalet valileri delâletiyle, bütün hükûmet mekanizmasını elinde tutarak memleketin tek nüfuzlu hâkimi durumunu muhafaza ediyordu.

1937 de eyalet bakanlıklarının kurulmasından sonra, valilere ait yet-

kilerin bir kısmı kaldırıldı. Fakat en mühimleri mahfuz kaldı. Nitekim dışişleri ile savunma politikasını ilgilendiren meselelerde, İngiltere'nin sorumluluğu, dolayısıyla yetkisi de mutlaktı. İdare mekanizmasında nihai kontrol hakkı da, yine umumî valiye ait bulunuyordu.

1935 federatif plâni, Hint mihracelerinin de, devletlerini bir federasyon haline getirme arzularını ateşlemişti. Buna karşılık, İngiltere bu teşebbüsün neticelerinden endişe duymağa başlamıştı. Bu endişe, bilhassa yeni federasyonun kurulması ile, kuvvetli, homojen bir merkezî otoritenin zeval bulması ihtimâline teveccüh ediyordu.

Diğer yandan bir Hint federasyonu kurulması tasavvurundan doğan münakaşalarla birlikte, Hintli ve müslümanlar arasındaki anlaşmazlık ve gerginlik artmıştı. Müslümanlar, teşriî meclislerde kendi sayıları ile müteneşip bir şekilde temsil edilmeleri dileğinden tutturarak, tamamen müstakil bir devlet kurma dâvasında ısrara başladılar. Müslüman birliğinin müstakil Pakistan kurmak arzusu ile Hintlilerin millî ve müttehît bir devlet kurma dilekleri, bölüntüyü âdeta bir emri vâki haline getirdi.

1939 da patlak veren ikinci dünya harbi, İngiltere devleti için ölüm veya kalım mücadelesi mahiyetini taşıyan çok ağır ve çetin bir imtihan adaları yabancı bir istilânın tehdidi altında yaşadı. Bütün bu karanlık teşkil etti. Uzun harp yılları boyunca anavatan sayılan Büyük Britanya çevre içersinde Hindistan, kayıtsız şartsız istiklâl dâvasına bağlı kalmakla beraber, eşit haklara sahip bir üye olarak Commonwealth câmiasına sadakatten ayrılmıyacağını da belirten bir tavır takındı.

İkinci dünya harbinden muzaffer fakat yorgun çıkan İngiltere'nin deniz aşırı münasebetlerini yeni şartlara göre âyarlaması artık bir zaruret olmuştu. Bu meyanda bilhassa İngiltere Krallığının, Hindistan'la olan rabitasında iktisadî ve siyasî istismar zihniyetine dayanan eski emperyalist politikanın son izlerini de kökünden kazınması gerekiyordu.

Devrin umumî siyasî şartları ve yepyeni prensiplere dayanan bir nizamına duyulan ihtiyaç, artık İngiltere ile Hindistan arasında tarihi bağlara, siyasî ve iktisadî menfaat ortaklığına dayanan hür ve eşit bir işbirliği münasebetinin kurulmasını, her iki tarafın menfaatlerine de daha uygun bir hale getirmişti.

Harp sonunda İngiltere'de işbaşına gelen hükûmet, bu durumu ve lüzumu kavramakta gecikmedi. Son Hindistan umumî valisi Lord Louis Mountbatten'in uzağı gören realist ve tedbirli politikası da, karşılıklı anlayış havasını kuvvetlendirmeğe yardım etti. Bu sâyede vücuda gelen 1947 tarihli istiklâl kanunu ile mezkûr yılın 15 Ağustosunda Hindistan'da İngiliz hâkimiyeti fiilen ve hukuken sona erdi. Böylece hakikî sahiplerinin

eline geçen bu geniş ve tarihî bölgede, Hindistan ve Pakistan adları ile iki büyük ve müstakil devlet kuruldu.

1947 İstiklâl kanunu ile İngiliz Parlâmentosu, Hindistan kurucu meclisine millî hâkimiyeti, en iyi şekilde gerçekleştirme imkânını tanımış oluyordu. Buna göre kurucu meclis, istiklâl kanununu istediği gibi değiştirme, yeni bir anayasa yapma, yeni bir merkez teşkilâtı ve gerekirse yeni devletler kurma, bir yüksek mahkeme vücuda getirme, sosyal kontrolü sağlamak maksadıyla şahsî hürriyetleri tahdit etme yetkilerini kazanıyordu.

Fakat diğer yandan İstiklâl kanunu, başlangıçta Hindistan'ı nazarı bakımından tamamen balkanlaştıran bir devletler kaosu içersinde bırakmıştı. İngiliz hükûmranlığının boş bıraktığı geniş ülkede, sayıları beş altı yüze varan büyüklü, küçüklü devletler birdenbire müstakil bir hale gelmişlerdi. Genişlikleri itibariyle birbirlerinden çok farklı olan bu devletler, Hindistan nüfusunun dörtte birinden fazlasını teşkil etmekte idiler. İngilizler iktidarı devrederken, bütün prensliklerle yapmış oldukları mukavelelerin de artık hükümsüz olduğunu ilân etmişlerdi. Böylece Hindistan ülkesi, çeşitli anane ve âdetleri olan bir sıra devletler mahşerine inkilâp etmişti. Bunların bazıları temsilci meclislerine sahipti, bazıları ise otokratikti.

Bu durum karşısında kongredeki disiplinli partinin ilk hedefi, bölünen memleket üzerinde fiilî kontrol tesis ederek, onu parçalanmaktan kurtarmak oldu. Kurucu meclis, ilk iş olarak, bu devletlerle müzakereye girişti. Yeni Hint anayasasının onların iştirâkiyle vücut bulmasını istedi. Aralarında tereddüt edenler oldu. Fakat çok geçmeden, bilhassa o zamanın devletler bakanı Patel'in dirayetli sevk ve idaresiyle, büyük, küçük devletlerin birer birer Hindistan'a iltihakları Procédure'ü başladı. Netice de şimalde Keşmir, cenupta Haydarabad hariç, hepsi az zamanda Hint birliğine girdiler.

Hindistan'ın birliğini tesis gayretlerine muvazi olarak, kurucular meclisi, yeni devletin temel kanununu teşkil edecek yeni anayasanın hazırlanması faaliyetine de derhal girişmişti. Bu meclis, üç yıl süren devamlı ve itinâlı bir çalışmadan sonra, 26 Kasım 1949 da yeni anayasayı tesbit ve kabul etti.

Yeni anayasa, 26 Ocak 1950 de yürürlüğe girdi. Anayasa, devlet şeklini Cumhuriyet olarak tesbit ettiği cihetle, bu tarih aynı zamanda Hindistan'da Cumhuriyetin resmen ilân edildiği gün sayıldı. Böylece 26 Ocak 1950, 350 milyonluk yeni bir cumhuriyetin kuruluşu mânasını taşımaktadır. Bu noktayı bilhassa belirtişimizin iki mühim sebebi vardır:

1 — Hindistan'da cumhuriyetin ilânına takaddüm eden 25 Ocakta başbakan Pandit Nehru, bu mes'ut hâdiseyi, "senelerden beri hayâlimizde yaşattığımız rüya, hakikat olmuştur " sözleriyle değerlendirdi. Bu açık

ifade gösteriyor ki, Hint istiklâl mücadelesinin liderleri, 15 Ağustos 1947 den yeni anayasanın yürürlüğe girişine kadar geçen üç yıllık zamanı, Hint birliğinin tahakkukunu sağlayan geçici bir hazırlık devresi saymakta ve asıl yeni devletin kuruluşunu, Cumhuriyetin ilânına bağlamaktadırlar.

2 — Bu yorumu teyit eden bir nokta da, bahsi geçen anayasanın, yeni devletin İngiltere krallığına karşı durumunu kesin olarak belirtmiş bulunmasıdır. Gerçekten 15 Ağustos 1947 de Hindistan'ın kazandığı istiklâl, sâdece İngiltere devletine karşı yeni devletin bağımsızlığını sağlıyor, buna mukabil Hindistan'm İngiltere kralı ile münasebetini müphem ve muallakta bırakıyordu. Bu husus, bir müddet için tereddüt mevzuu da oldu. Hindistan'ın, istiklâline kavuşmasına rağmen, — bazı dominyon statülerinde olduğu gibi — şekli de olsa krala bağlılığını devam ettireceğini ileri sürenler bulundu.

Müstakil Hindistan devletinin anayasası, devlet şeklini Cumhuriyet olarak tesbit edince, artık bu konuda tereddüde yer kalmadı. Çünkü bu suretle yeni devletin, krallık ile olduğu gibi, İngiltere kralı ile de ne resmî, ne şahsî, ne hususî, ne fiilî bir rabitası kalmamış olduğu anayasa ile tesbit ediliyordu. Bundan sonra eşit haklara sahip iki müstakil devlet olarak, Hindistan ile İngiltere'nin münasebetleri hangi esaslara dayanacaksa, bu devletlerin başkanları sıfatıyla Hint Cumhurbaşkanı ile İngiltere Kralının münasebetlerinde de aynı esaslar hâkim olacaktır.

Müstakil Hint Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanlığına 1917 denberi Gandhi'nin en yakın mücadele arkadaşlarından biri olan Dr. Rajendra Prasad seçildi. Devlet başkanlığına seçildiği güne kadar kurucular meclisi başkanı olan bu zatın, yeni anayasanın ruh ve esaslarına hakkiyle vakıf bulunması, ilk tatbik devrinde zuhuru muhtemel güçlükleri ve aksaklıkları önleme, bu suretle yeni devletin siyasî faaliyetlerine nâzım kuvvetler arasında gerekli muvazeneyi kurma bakımlarından, ciddi bir teminat sayılabilir.

Bu izahat gösteriyorki tetkik mevzuumuz olan yeni Hint anayasası, sirbuçuk yıl önce kesin şeklini alarak yürürlüğe girmiştir. Buna karşılık Pakistan'daki anayasa hareketlerinin böyle kat'i ve belirli bir neticeye ulaştığına dair bir bilgimiz yoktur. Bir bütün halinde tedvin edilmiş bir Pakistan anayasası ile karşılaştığımız gün, Hindistan anayasası hakkında zikrettiğimiz sebeplerle, onun da ilk fırsatta tahlil ve tetkikine çalışmağı zevkli bir vazife sayacağımız muhakkaktır.

Yeni Hindistan anayasasının karakteri

Yeni Hint anayasasının hususiyetlerini gösteren ölçü ve prensipler

hakkında — hiç olmazsa anahatlara inhisar eden — bir bilgiye sahip olmamız gerekmektedir:

1 — Malûm olduğu üzere biz anayasa terimini, Fransızca "La Constitution", İngilizce "The Constitution", Almanca "Die Verfassung" kelimelerinin karşılığı olarak kullanıyoruz. Bu tâbirleri, burada kullanıldıkları hususî mânadan tecrit ederek, lâfız itibariyle olduğu gibi Türkçemize çevirmek istersek, bünye, yapı, tereküp, teşekkül v.s. mefhumları ile karşılıyabiliriz. Ohalde bu umumî mânasiyle bu mefhumu, her hatıra gelen varlık hakkında kullanmak mümkündür. Nitekim mes. her şahsın kendine göre bir yapısı olduğundan, bütün cisimlerin muayyen bir bünyeye sahip bulduklarından, bir müessesenin teşekkül tarzından, bir ordunun tereküp şeklinden kolaylıkla bahsolunabilir.

Aynı mefhumu, bu umumî mânasiyle devlete izafe ettiğimiz zaman da devletin bünye ve yapısı, tereküp ve teşekkül tarzı mânalarını ifade etmek gerektir. Gerçekten de Constitution ve Verfassung tâbirleri, bahsi geçen dillerde — sırf devletle ilgili olarak da — birbirinden ayrı, çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır:

Önce bu terim, mutlak ve müşahhas mânada bizzatihî devleti, milletin siyasî birliğini, devlet varlığının müşahhas şekil ve nevini, daha doğrusu siyasî birlik ve nizamın fiilî ve umumî durumunu ifade eder. Bu fiilî durumun varlığa kavuşabilmesi, muayyen bir şekil almasına — başka bir deyimle — devlet faaliyetlerini yürütecek organların teşkilâtlanmasına bağlıdır. Constitution kelimesinin, esas teşkilât mefhumu ile çözülmeyeceği bundan doğmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken mühim nokta şudur: Bir devletin var olması hattâ faaliyette bulunması için, fiilî olarak teşkilâtlanması, yâni fiilî bir nizam ve teşkilâtın, daha doğrusu, devlet birliğini tutan bir kudret ve otoritenin vücudu kâfidir. Bu fiilî nizam veya teşkilâtın, daha önceden kanunî esaslara bağlanmasına lüzum ve ihtiyaç yoktur. Esasen her devlet, ilk kuruluşunda ancak fiilî bir nizam ve teşkilât halinde ortaya çıkar. Bu nizam ve teşkilâtı hukukleştiren kanun ve nizamları ise, sonradan yine kendisi yapar veya teamül halinde tesis eder.

İşte bu noktada Constitution'un mutlak, mücerret mânasına intikal etmiş bulunuyoruz. Mutlak ve mücerret mânada Constitution, devlet varlığını veya siyasî birliği çerçevesiyen mütecanis kaideler sistemini ifade eder. Bu anlamda devletin nizam ve esas teşkilâtı, gerçekte var olan fiilî durumu ile değil, sâdece düşünülen fikrî ve hukukî bir tasavvur halinde kavranmağa çalışılmaktadır. Hakikatte her siyasî birliğin, devamlı ve kararlı bir varlığa kavuşabilmesi için, devlet hayatını tanzim eden yazılı

veya yazısız kaidelerden mürekkep hukukan tanınmış bir nizama malik olması esastır.

Çünkü bu sâyede devletin nizam ve esas teşkilâtı, fiilî olmaktan çıkarak hukukî bir mahiyet kazanır. Devlet faaliyetini idare ve tanzim edenlerin hareketleri, keyfilikten, tesadüfilikten, kararsızlıktan kurtularak kanunî esaslara bağlanmış olur. Şuhalde mücerret ve mutlak mânada Constitution, devlet hayatının yüksek normlarda toplu, müttehit, mütecanis bir sistem halinde tanzim edilmesini, bir temel ve esas kanuna bağlanmasını gerektirir. İşte biz de, Cengiz'den beri bütün ortaçağ Türk-Müslüman devletlerinde kanun mânasında kullanılan (yasa) kelimesinden faydalanarak teşkil olunan "anayasa" terimi, daha çok Constitution mefhumunun bu anlamını ifadeye elverişlidir.

Gerçekten "anayasa" teriminden, devletin fiilî nizam ve teşkilâtı mânasını çıkarmak güçtür. Bununla beraber — yukarda da işaret edildiği gibi — her inkilâbta yeni devlet kuruluşunda, devlet nizam ve teşkilâtının fiilen vücut bulması, yazılı kanun veya yazısız teamül olarak hukukî şekil almasından önce'dir. Nitekim Türk inkilâbının başlangıcında Büyük Millet Meclisinin 23 Nisan 1920 de toplanmasıyla, yeni devletin fiilî nizam ve teşkilâtı kuruldu. Bunun hukukî çerçevesini teşkil eden ilk esas teşkilât kanunumuz ise ancak 21 Ocak 1921 de (ozaman Rumî sene başı Mart sayıldığından Büyük Millet Meclisinin toplanmasından bir yıl sekiz ay sonra) vücuda geldi.

Tetkik konumuz olan Hindistan devletinin anayasası ise, — yukardaki izahatın da belirttiği üzere — yeni devletin kuruluşundan yâni fiilî nizam ve teşkilâta kavuşmasından üç yıl beş ay sonra yürürlüğe girmiştir. Bu geçen zaman içersinde müstakil Hindistan devletinin hukukî mânada anayasadan mahrum bulunduğu muhakkak ise de, fiilî bakımdan anayasasız olduğunu söylemeğe imkân yoktur.

Şurasını da belirtmekte fayda vardırki, müşahhas veya fiilî anayasa durumu ile mücerret veya hukukî anayasa arasındaki münasebetin gerginliği, her siyasî toplulukta her an kendini hissettirebilir. Herhangi bir devlette herhangi bir saikle anayasaya aykırı bir durum veya hareketten bahsolunduğu zaman, bunun nazarı bakımdan mânası, müşahhas fiilî anayasa durumunun mücerret hukukî anayasaya uymadığı iddiasıdır.

Böyle bir iddia, hiç bir ciddi esasa dayanmadığı halde mevcut durumdan memnun olmayan şahıs, zümre veya partiler tarafından bir siyasî taktik veya propaganda eseri olarak ortaya sürülebilir. Bir siyasî birlik için, varlığının temelini teşkil eden kaidelerin açıktan açığa ve kastî bir şekilde ihlâlinden daha tehlikeli bir durum olamayacağı ortada iken, ana-

yasa buhranı iddiasından daha tesirli bir propaganda mevzuu bulmak da güçtür.

Diğer yandan müşahhas fiilî anayasa durumu ile mücerret hukukî anayasa arasında mutabakatsızlık, her zaman kolaylıkla ileri sürülebilecek bir iddiadır da. Çünkü müşahhas veya fiilî anayasadan kastedilen bir mâna da, siyasî birliğin daimî dinamizmine nâzım bir prensip anlamıdır. (1) Bilindiği üzere siyasî birlik, devamlı bir oluş ve tekevvüne tâbidir. Devlet, duran, statik bir varlık değil, iç bir kudret ve enerjinin tesiri ile daimî oluş halinde bulunan, yeniden doğan ve değişen müesseseleriyle durmadan gelişen bir teşekküldür. Çeşitli, birbirine zıt menfaatler, kanatlar, cehitler tesiriyle siyasî birlik her gün gelişme, tekemmül etme, kendi kendini tamamlama durumundadır.

Nekadar mükemmel olursa olsun, donmuş kaidelerden ibaret mücerret hukukî anayasanın, bu daimî değişme ve tekevvünü bütün değişiklikleri ile ihtiva, daha doğrusu tâkip etmesine imkân yoktur. Mücerret mânada anayasa, nihayet bu gelişimin ana istikametine ait tasavvurların kanunî çerçevesini vermekle yetinme zorundadır. Böylece mücerret anayasa da yer almadığı halde, fiilî siyasî hayatın seyrinden zarurî bir surette doğan bütün imkân ve neticeler, anayasaya aykırı olarak yorumlanabilir.

Bundan başka, her anayasa kanunu, devletin çeşitli organları için umumî bir yetgi çerçevesi çizer. Bu yetkilerin kullanılma tarzı, organları teşkil eden şahıs veya heyetlerin hususiyet, ehliyet, kaabiliyet hattâ temayüllerine göre değişir. Bu hallerde de, mücerret anayasa ile belirtilen çerçeveden inhiraf edildiği yahut bunun aşıldığı şüpheleri uyanabilir. Bütün bu ihtimâllerde dikkat edilecek nokta, müşahhas durumun hiç bir zaman mücerret anayasaya tıpatıp intibak edemeyeceği göz önünde tutularak, esas teşkilât kanununda tesbit edilen esaslara açık bir aykırılık bulunup bulunmadığını meydana çıkarmaktır. Herhangi fiilî bir siyasî durum veya hareketin, esas teşkilât kanununda yer almamış bulunması hiç bir zaman onun anayasaya aykırılığı mânasına gelmez. Aksine mücerret mânada anayasanın kavrayamadığı siyasî gelişim imkân ve ihtimâllerini, daima müşahhas mânada anayasa — bir başka deyimle — devletin dinamik tekâmül seyri fiilen gerçekleştirir.

Bir memlekette anayasa hükümlerinin hakkı ile ve isabetle tatbik edilebilmesi meselesi de, müşahhas ve mücerret anayasa mefhumları ara-

(1) Constitution veya Verfassung mefhumu hakkında daha tafsilâtlı izahat için Carl Schmitt'in anayasa nazariyesi (Verfassungslehre) ne bakılabilir. 1928 tabı say-3 ve devamı.

sındaki gergin münasebetle sıkı sıkıya ilgili bir siyasî ve sosyal Phénomène'dir. Bu konuda hâlen Hindistan'ın Londra basın ateşeliğini yapan Kidway ile Hint anayasası üzerine aramızda geçen bir konuşmayı nakletmek isteriz. Bu konuşma sırasında dostumuz Kidway, yeni anayasa hakkında ileri sürdüğü kanaatlerin son hükmünü aşağı yukarı şu cümleye bağlamıştı: "Şimdi bizim için en hayati mesele, anayasamızın ihtiva ettiği hükümlerin mahiyet ve değeri değil, onların tatbik ve gerçekleşme imkânıdır".

Sayın ateşenin, yeni Hindistan anayasasının nazari mükemmelliğine olan engin itimadı, bu sözlerde açıkça okunmaktadır. Şukadar ki yeni Hint devletinin karşısında bulunduğu asıl mühim problemi isabetle dile getirmiş olan bu hükümde, yeni anayasanın Hindistan'daki sosyal ve siyasî şartlara uyup uymayacağı hakkında gizli bir endişenin saklı bulunduğu da dikkatten kaçmamaktadır.

Kidway'in bu endişede ne kadar haklı olduğunu anhyabilmek için, anayasa hükümlerinin bütün diğer kanunlardan daha ziyade millî hususiyetlere uyması ve siyasî birliğin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiğini düşünmek kâfidir. Aksi halde esas teşkilât kanunu, ne kadar yüksek prensiplere dayanırsa dayansın, millî ruha kök salmadan kâğıt üzerinde kalmağa mahkûmdur. Bu takdirde müşahhas mânada anayasa gelişimi, hukukî temelden tamamen ayrılarak bambaşka bir istikamet tâkibeder. Müşahhas ve mücerret mânadaki anayasalar arasındaki münasebet gerginliği, tam bir zıddiyete inkilâb eder. Bu hal ise ya devletin, artık hukuka bağlıktan çıkması, yahut sosyal ve siyasî istikrarı temelinden sarsacak vahim bir anayasa buhranının doğması neticesini dâvet eder.

2 — Demek oluyor ki her yeni nizam gibi, Hint anayasasının tatbik kaabiliyetini ve başarı şansını tâyin edecek olan ölçü de, memleket ve halkın sosyal ve siyasî ihtiyaçlarına cevap verme imkân ve derecesi olacaktır. Bu mülâhaza bizi, ideal anayasa mefhumunun tahliline sevketmektedir.

Gerçekten siyasî sebeplerle bir anayasaya gerçek ve mükemmel vasfını verebilmek için, onun muayyen bir ideale uyması şarttır. Bu bakımdan her siyasî zümre, kendi kanaat, menfaat veya ülkülerine en uygun düşen anayasaya, hakikî veya ideal vasfını verme, buna aykırı olanları ise anayasa olarak tanımama temyülündedir.

Bir memlekette siyasî partiler veya ictimai sınıflar arasında, görüş, menfaat ayrılıkları arttığı nispette, — bütün ideal mefhumlarda olduğu gibi — anayasa idealleri de birbirinden ayrılarak karanlık, karışık, vuzumsuz şekiller alırlar. Bu hal, devlet hayatının zaruri unsurları olan hürriyet, adalet, hukuk, âmme intizamı, emniyet gibi esaslar hakkındaki anlayış-

lara da sirayet eder. Mes. hürriyet mefhumundan, liberal veya demokrat zihniyet taşıyanların kastetdikleri mâna ile; totaliter veya otoriter rejim taraftarlarının anladıkları birbirinden tamamen başkadır.

Aynı şekilde âmme intizamı veya menfaati mefhumlarının, diktatörlükte, meürûti idarede veya demokratik cumhuriyette birbirlerinden ne kadar farklı bir telâkki tarzına mevzu olduğunu anlayabilmek için, bugünkü peyk devletlerden bir çoğunun, düştükleri esaret rejimini, "halk demokrasisi" diye vasıflandırdıklarını hatırlamak kâfidir.

Bunun gibi lâyük bir devletin, din ile siyaset işlerini birbirinden ayırmayan, vatandaşlara tam din ve vicdan hürriyeti sağlamayan bir devleti, hürriyet prensibine dayanan bir anayasaya sahip addetmesine imkân yoktur. Bütün bu misâller gösteriyor ki, birbirinden farklı siyasî prensip ve kanaatler kadar çok ve çeşitli hürriyet tasavvurları ve anayasa idealeri vardır.

Bunula beraber, inkilâplardan kaynak alan bir tarihf gelişimin 18 inci yüzyıldan beri bütün medeniyet dünyasına mal ettği ideal bir anayasa mefhumunun bulunduğunu da unutmamak lâzımdır. Bugün bütün modern anayasalara örnek teşkil eden bu idealé uymayan, bir hukuka bağlı devlet tasavvur etmek imkânsızdır. Okadar ki yeni çağ tabî hukukundan kaynak alan böyle bir anayasa tasavvuruna aykırı prensipler ihtiva eden bir esas teşkilât kanununa, nazarı bakımdan anayasa vasfını izafe etmeyenler çoğunluğu teşkil etmektedir.

Montesquieu, meşhur "Ésprit des lois" ında, her hukuk devletinin benimsemesi zarurî olan bu ideal anayasa mefhumu, "mevzuu ve gayesi doğrudan doğruya vatandaşların siyasî hürriyetleri olan anayasalar" diye târif ve tavsif ediyor. (Livre XI. Chap. 5-7). Buna göre modern anayasalarda siyasî hürriyetin teminatı olarak kabul edilen bellibaşlı müesseseler de şunlardır: a — Esas hakların tanınması, b — Kuvvetler ayrılığı, c — Milletın, temsilciler heyeti delâletiyle, kanunların yapılması faaliyetine iştirâki.

Demek oluyor ki, modern vafına hak kazanan bir anayasanın hukukî prensipleri, medenî ve siyasî hürriyet, kanun önünde eşitlik, Amerikan veya Fransız hukuk beyannamelerine uygun esas haklar katalogu, bunların sağlanması hususunda kuvvetler ayrılığı prensibinin esas teşkilâta hâkim olması, mahkemelerin dış tesirlere karşı bağımsızlığının sağlanması, v.s. gibi hususlardır. Vazgeçilmez siyasî unsur ise, kayıtsız şartsız millet hâkimiyetini gerçekleştirecek demokratik bir sistemin kurulması ve bu maksadın istihşâli için de bütün vatandaşlara gizli oy, açık tasnif esasına dayanan umumî, eşit seçim haklarının tanınmasıdır.

Bunlara ilâveten, siyasî durumun icaplarına göre zaman zaman diğerk bazı hususları da modern anayasaların ihtiva etmesi zarureti ileri sürülmüştür. Bunlar arasında mes. 19 uncu yüzyılda parlâmentoya karşı mesul hükümet sisteminin mutlaka anayasada yer alması gerektiğinde ısrar edilmişti. Bu yüzden Alman meşrûti hükümdarlık sistemi, parlamento hükümetine yer vermediği için, anayasa literatüründe hür bir hükümet (Free Government) sayılmamıştır. Halbuki aynı nazariyeciler, kongreye karşı mesul bir hükümet tanımayan Birleşik Amerika'nın préşidentiel sistemini, hürriyet telâkkisine uygun bir idare saymak suretiyle kendi târif ve dileklerinde tezada düşmüşlerdir.

İkinci dünya harbinin sona ermesinden beri, eski liberalizmin ifratlarından sıyrılarak, geniş halk kitlelerine asgarî refah sağlıyacak bir sosyal politikaya rağbet teamülü artmıştır. Bu temayülün anayasalar üzerinde görülen ilk tesiri, son yıllarda vücuda gelen esas teşkilât kanunlarının pek çoğunda, sosyal adalet ve emniyet prensiplerinin, devletin gerçekleştirilmesi gereken gayeler olarak, yer almış bulunmalarındır. Yeni Hindistan anayasasının bünyesini gözden geçirdiğimiz zaman, bu yeni temayülün çok kuvvetli tesiri altında kaldığını müşahede fırsatını bulacağız.

3 — Bu esasları ihtiva eden modern anayasalar bellibaşlı iki kısımdan teşekkül etmektedirler. Bunlardan biri devletin esas organlarını, bunların teşekkül tarzları ile faaliyet ve münesebetlerini tâyin eden esas teşkilât kısmıdır. Eskiden bizde kullanılan "Kanunî Esasî" , "Teşkilâtî Esasîye Kanunu" gibi tâbirler, ozamanlar anayasamızın sırf bu kısma göre ad almış olduğunu göstermektedir.

Diğerk kısım ise vatandaşların esas haklarını anayasa ile teminat altına alan hükümlerden teşekkül eder. Bu esas haklar, seçme ve seçilme ile devlet faaliyetine iştirâk imkânını sağlıyan müsbet siyasî haklardan farklı olarak devletin, fertlerin kanunla sınırlı sahalarna müdahalesini nefyeden negatif hürriyet haklarıdır. Bu hürriyet hakları, Benjamin Constant'ın derin bir isabetle belirttiği gibi, antik sitelere karşılık modern demokrasinin karakteristiğini teşkil etmektedir.

Her modern anayasada yer alması gerektiğine yukarıda işaret ettiğimiz kuvvetlevr ayrılığı prensibi, hakikatte liberal bir organizasyon prensibidir. Yâni bu prensibe uyularak hâkimiyetin yasama, yürütme ve yargılamadan ibaret üç fonksiyonu, birbirinden ayrı organlara tevdi ve taksim edilince, bunlar arasındaki yetki sınırlanmasından doğacak muvazenenin, vatandaş hak ve hürriyetleri için daha ciddi bir teminat teşkil edeceği düşünölmüştür. Buna mukabil Rousseau'nun kuvvetler birliği prensibine uyulunca ve devletin esas teşkilâtı buna âyarlanınca, bütün hâki-

miyeti ekndi elinde tophacak şahıs veya heyetin olaylıkla istibdata sapa-
rak hürriyetleri keyfine göre tahdit edeceğinden korkulmuştur.

Modern anayasalarda, yukarda belirttiğimiz iki kısma ayrı ayrı ehemmiyetli birer yer ayrılmış bulunması, bunlardan birinden mahrum bulunan bir anayasanın tam sayılamıyacağı kanaatini kökleştirmiştir. Halbuki modern anayasalara, bilhassa esas haklar bakımından örneklik eden 1776 tarihli Amerikan ve 1789 tarihli Fransız hukuk beyannamele-ri, ana hürriyetlerden gayri, sâdece bu hakların gerçekleşmesine mües-sir olacak kuvvetler ayrılığı esasını, bir teşkilât prensibi olarak ihtiva-etmekte idiler. Bunlarda : ne devletin şekline, ne esas teşkilâta ne de temel organların yetkilerine dair hüküm ve tafsilât mevcut değildi.

Buna karşılık bizim 1921 tarihli teşkilâtı esasiye kanunumuz, sâdece devletin esas teşkilâtına ve vilâyetler idaresine ait hükümleri ihtiva eden 23 maddeden ibaretti. Bunun sebebi, millî mücadelenin neticelenmesine kadar bütün kuvvetlerin tek elden toplanmasını mümkün kılacak kuvvet-ler birliği esasına dayanan geçici bir anayasa ile yetinme zarureti idi. Milletın, dışını tırnağına takıp istiklâl ve varlığı için çetin bir mücadeleye girişmiş olduğu bir sırada ferdî hürriyetlerin sınırını inceden inceye düşünmeğe imkân yoktu. Fakat barış teessüs edip Cumhuriyet kurulunca, yeni devletin temeli olan 1924 tarihli anayasamızın tam bir mahiyet alabilmesi için her iki kısmı da ihtiva etmesi tabii idi. Nitekim bugün de yürürlükte olan 105 maddelik anayasamızın 68 inci maddeye kadar olan birinci kısmı esas teşkilâta, 68 den 88 e kadar yirmi maddesi esas haklara, geri kalan kısmı da çeşitli hükümlere ayrılmış bulunmaktadır.

Modern anayasalarda bu iki kısımdan birinin önce veya sonra gelmesi, bugüne kadar dikkati çeken bir hususiyet sayılmıyordu. Bununla beraber ikinci dünya harbinden önce — bellibaşlı anayasalarda — teşkilât kısmının önde, haklar kısmının daha sonra yer aldığı görülmektedir. Misâl olarak biraz önce tertip tarzına işaret ettiğimiz 1924 tarihli anayasa kanununa ilâveten 21 Ağustos 1919 tarihli Weimar anayasasının, Alman devletinin şekli Cumhuriyet olduğunu tesbitden başlayarak 109 uncu maddeye kadar esas teşkilât hükümlerini ondan sonra da esas hakları ihtiva ettiğini gösterebiliriz.

Buna karşılık, ikinci dünya harbini tâkibeden yıllarda vücut bulan bütün anayasalar, vatandaşların esas haklarını tesbitle başlamakta, esas teşkilâta ait hükümleri ise sonraya bırakmaktadır. Bunlara misâl olarak yeni Fransız, İtalyan anayasaları ile, çeşitli Alman hükümetlerinin ve nihayet iki yıllık bir ömre sahip bulunan Batı Almanya Federal Cumhuriyetinin (Kuruluşu 1 Ocak 1949) anayasa kanunlarını zikretmek mümkündür.

Anayasaların tertibinde vukua gelen bu değişikliğin, sâdece teknik ve şekli bir mahiyet taşımadığını, bunun gerçek sebebini hukukî zihniyet tahavvülünde aramak gerektiğini sanıyoruz. Bu hukukî zihniyet farkı, bilhassa Birleşmiş Milletlerin insan hakları beyannamesi ile ferdi hak ve hürriyetlere, milletlerarası meriyet kazandırma teşebbüs ve gayretlerinde en açık ifadesini bulmaktadır. Gerçekten birinci dünya harbi sonunda milletler cemiyeti nizamı, millî vahdetlerin hürriyet ve istiklâli esasına dayatılmak istenmişti. İkinci dünya harbi sonundaki Birleşmiş Milletler nizamı ise, doğrudan doğruya insan hakları temeli üzerine kurulmak istenmektedir. Bu suretle tek insan, mensup olduğu millî ve içtimâî zümre hesabına katılmaksızın, milletlerarası hukukî teminata kavuşmuş olacaktır. Bu gayretlerin henüz tam hedefine vasil olmamış bulunması, ferdi, devletler hukukunun müstakil süjesi haline getirme gayesini de içersine alan, hukukî zihniyet değişikliğinin tesirsiz kaldığına delâlet etmez. Nitekim Birleşmiş Milletler ülküsüne bağlı devletlerin yeni anayasaları, bu tesir altında esas hakları, esas teşkilâta takdim eden tertip tarzını tercih etmişlerdir.

Biz burada birinci tertip tarzına hâkim olan düşünceyi siyasî, — mekanik, ikinci tertip şekline müessir olan fikri de hukukî — organik prensip diye vasıflandırmak istiyoruz. Gerçekten esas teşkilâta önce, esas haklara sonra yer veren bir temel kanun, devlet varlığını esas tutan ve vatandaşlara ancak muayyen bir siyasî hüviyetin damgalarını taşımaları sebebiyle, sınırlı haklar tanıyan bir anayasa nazariyesinin mahsulü sayılmak gerekir. Bu telâkkiye göre vatandaşlar, siyasî gayelere göre işleyen devlet mekanizmasının çarklarından ibarettirler: Siyasî birlikten ve onun gayelerinden tecrit edildikleri zaman, kendi başlarına hiç bir hukukî kıymet ifade etmeyen mekanik bir hüviyete sahiptirler.

Halbuki ikinci tertip tarzı, vatandaşlara ve onların insan olarak hukukî statülerine yüksek değer tanıyan bir anayasa nazariyesinin tabii neticesidir. Buna göre devlet ve teşkilâtı, belirli hukukî statülere sahip vatandaşların kendi dilekleri ile bir araya gelmelerinden ve onların hür iradelerinin izharından organik bir şekilde doğmaktadırlar. Devlet varlığına, müstakil hüviyet ve şahsiyetini kazandıran, eşit haklarla mücehhez olan bu insanların, hür kaynaşmasıdır. Devlet varlık ve teşkilâtının kökü, bu insanların iradelerine gömülü olduğundan, siyasî birliğin gayelerini tâyin edip gerçekleştirmek de onlara düşmektedir.

4 — Şimdi artık bu geniş izahatın ışığında yeni Hint anayasasının karakterini tâyin etmeğe sıra gelmiş bulunuyor. Yeni Hint anayasası, ihtiva ettiği siyasî ve hukukî prensipler itibariyle, 18 inci yüzyıldan beri

Avrupa'daki fikrî gelişimin netice ve geleneklerini benimsemiş bulunmaktadır. Anayasayı hazırlayan kurucular, hukuk devletine has demokratik bir anayasa idealini gerçekleştirme kararlarını kanunun önsözünde (Préambule) çok açık bir şekilde belirtmişlerdir.

Yeni Hint anayasasının ruhunu ve ona hâkim prensipleri eksiksiz bir sarahatle aydınlatan Préambule 'ün Türkçeye aynen tercümesi şudur: "Biz Hint milleti Hindistan'da egemen, demokrat bir cumhuriyet kurmağa; bütün vatandaşlara, sosyal, ekonomik, siyasi adaleti, inanç, din, ibadet, söz ve düşünce hürriyetlerini sağlamağa; durum ve imkân eşitliği yaratmağa; milletin birliği ile fertlerin haysiyetlerini teminat altına alan kardeşliği yaymağa karar verdik. "

Hint milleti adına verilen bu karar, dikkatle gözden geçirilince, Türkiye'de 1908 Meşrûtiyet inkilâbını yaşayan nesillerin kulaklarında, " Yaşasın hürriyet, müsavat, uhuvvet, adalet" mısramı da taşıyan eski bir şarkı nağmelerinin canlanmamasına imkân yoktur. Gerçekte kurucular meclisinin kararında, vatandaşlar arasında gerçekleştirilmesi esas olarak kabul edilen dört prensip yâni "adalet, hürriyet, eşitlik (müsavat), kardeşlik (uhuvvet) ", yalnız sıra değişikliği ile tıpatıp yukarıda bahsi geçen mısram dileklerini aksettirmektedir.

1908 Meşrûtiyet inkilâbının bu dört parolası ise, ne Jön Türklerin ne de İttihat ve Terakki Cemiyetinin icadı olmayıp doğrudan doğruya 1789 Fransız inkilâbı sırasında halk kitlelerini heyecanlandıran prensip ve parolaların yüz yirmi yıl sonra aynen şarkı halinde tekrarından ibarettir. Bu durum, yeni Hint anayasasının, ana prensipler bakımından batı Avrupa'daki fikrî ve siyasi gelişime dayandığını gösteren en esaslı delillerden biridir.

Umumî olarak Hint anayasasının préambule'ünün, Meşrûtiyet inkilâp prensiplerinden farklı ve fazla olarak ihtiva ettiği en mühim nokta, "Hindistan'da egemen, demokrat bir cumhuriyet kurma" kararıdır. Türkiye'de egemen ve halkçı bir cumhuriyet, Atatürk inkilâbı neticesinde ilk defa 1923 yılında kurulmuş olduğuna göre, şahsî saltanat esasını mahfuz tutan 1908 Meşrûtiyet inkilâpçılarının, ozaman devlet şeklini Cumhuriyet olarak tesbit edememiş olmaları, bu farkı yaratmaktadır.

Bundan başka adalet, hürriyet, eşitlik ve kardeşlik esaslarını mefhum olarak benimseme hususunda, Türkiye'de 1908, Fransa'da 1789 inkilâpçıları ile birleşen yeni Hint anayasasının préambule'ü, bu mefhumlara kazandırdığı yeni muhteva itibariyle, büsbütün ayrı bir hususiyet taşımaktadır.

1789 inkilâbının bütün prensipleri, rasyonalist fikrî kaynağına ve

devrin şartlarına uygun olarak tamamen liberal ferdiyetçi bir ruh ve mâna taşımaktadırlar. Buna göre adaletin muhtevası, fertlerin zıt menfaatleri arasında haklı bir muvazenedir. Hürriyetin mânası, herkesin hareket ve mukadderatı üzerinde mutlak söz ve karar sahibi olması demektir. Eşitlik, bütün vatandaşlar için imtiyazlı sınıflardan farksız hak ve hürriyetler rejimi, uhuvvet (kardeşlik) ise, vatandaşlar arasında hür şahsiyete saygı esasına dayanan bir tesanüt duygusu mânasına gelir.

Halbuki yeni Hint anayasasının préambule'ü bütün bu mefhumlara Hindistan'daki sosyal şart ve ihtiyaçları göz önünde tutarak, ikinci dünyaya harbinin sonundaki fikrî ve siyasî gelişime uygun cemiyetçi bir ruh ve muhteva katmaktadır. Nitekim Hint anayasasının sağlamak tasavvurunda olduğu adaletin vasfı, sosyal, ekonomik, siyasî adalettir. Sosyal adalet, içtimai sınıflar arasında her türlü farklılığın kaldırılmasını, ekonomik adalet,iktisadî servet ve kazanç muvazenesini, siyasî adalet ise idare edenlerle idare olunanlar münasebetinde daima hak ve adaletin hâkim olmasını gerektirir.

Hint anayasasının hürriyet prensibi, kanaat, din, ibadet, söz ve düşüncede bütün vatandaşlara eşit şartlar içersinde serbest hareket imkânı sağlamağı hedef tutmakta, bilhassa çeşitli dinî kanaatlere sahip kimselerin aynı siyasî camia içersinde birbirini yadırgamaksızın yan yana yaşamaları şartlarını hazırlamaktadır.

Préambule eşitliği, yalnız statik bir mefhum halinde mevcut ve miesses hukukî statülerin ifadesi olan (durum) a hasrile yetismemekte, insan hayatındaki bütün dinamik faaliyetlerin gayretlerini kucaklayan (imkân) a da teşmil etmektedir. Kardeşlik ise, Hint anayasası préambule'ünde, yalnız fertlerin haysiyetlerini teminat altına almakla kalmayıp, milletin birliğini de sağlıyan en kuvvetli sosyal kaynaşma unsurudur.

Sâdece préambule'de zikri geçen prensiplere ait bu kısa izahat da gösteriyor ki, eski ve klasik liberal temayüllerden tamamen sıyrılmış bulunan yeni Hint anayasası, bariz, hattâ koyu bir sosyal karakter taşımaktadır. Bu karakter hususiyeti, bilhassa bu prensiplere ait müteferri hükümlerin tetkiki sırasında daha açık bir şekilde görülmektedir.

Yeni Hint anayasasının gerek organizasyon prensibi gerek devleti terkip eden unsurlar arasında siyasî kudret, Constellation'u bakımlarından karakterini tâyin etmek, oldukça güç bir meseledir. Sosyal karakteri galip bir anayasanın doğrudan doğruya liberal bir teşkilât prensibi olan kuvvetler ayrılığı esasını, bütün şumulüyle benimsemesi elbette bir tenakuz olurdu.

Nitekim Hint anayasası, esas teşkilât kısmına hâkim bir prensip

olarak ne kuvvetler ayrılığı, ne de kuvvetler birliği prensibinden asla bahsetmemektedir. Yalnız devlet siyasetine nâzım prensipler kısmında, "devletin âmme hizmetlerinde kaza ile icrayı birbirinden ayırmak için tedbirler alması lüzumu" (Mad. 50) belirtilmektedir. Bu hükümün, gerek yasama yetkisini dışta bırakan ifade tarzı, gerek anayasada aldığı yer, bütün devlet teşkilâtına nâzım bir prensip olmaktan ziyade sâdece adli işleri, icranın tesirinden kurtarma maksadını güttüğünü göstermektedir.

1924 tarihli anayasamız, dört ve beşinci maddeleri ile kuvvetler birliği esasını sarıh olarak benimsediği halde, sekizinci maddesinde " yargı hakkının millet adına usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılacağını " belirtmek suretiyle kazanın, teşri ve icra kuvvetlerine karşı istiklâlini sağlamıştır. Bunula beraber Hint anayasasının yukardaki hükmüne göre daha belirli bir prensip mahiyetini taşıdığına şüphe olmayan bu ayırma hükmü, Türk anayasasına hâkim kuvvetler birliği ruhunu zedelememiştir.

Bu durum karşısında Hint anayasasının ellinci maddesini kuvvetler ayrılığı prensibi olarak değerlendirmeye asla imkân yoktur. Hint anayasası, kasdî olarak kuvvetler ayrılığı veya birliği prensiplerinden birini açıkça kabullenmekten çekinmiş görünüyor. Böylece devletin yasama, yürütme, yargılama görevlerinden ibaret esas faaliyetlerini yapacak organlar arasındaki münasebetlerin ilerde alacağı şekil, siyasî hayatın fiili gelişimine bırakılmış bulunmaktadır.

Diğer yandan anayasanın birinci maddesi, Hindistan'ın bir "devletler birliği" (Union d'états) olacağını belirtmektedir. Fakat bu "birlik" tavsifi, Hint devletinin, hangi anayasa katagorisine gireceğini göstermekten uzaktır. Çünkü devletler birliği, onu teşkil eden hükümetlerin yetki rabıtalara veya muhtariyet derecelerine göre Confédération veya Fédération olabilir. Merkezî otorite ile ona bağlı hükümetlerin münasebet tarzları göz önünde tutulunca merkeziyetçi veya particulariste bir karakter taşıyabilir. Temel organlar arasındaki selâhiyet ve mesuliyet karşılığında nazaran da, Birleşik Amerika'da olduğu gibi présidentiel veya İsviçre'de olduğu gibi parlâmentaire bir hüviyete bürünebilir. Bütün bunlara göre devlet anayasasının federal veya unitaire, parlâmentaire veya présidentiel, birlikçi veya dağınık veya sair hüviyetlerle muayyen bir katagoriye itihali mümkün olur.

Gerçi herhangi bir anayasanın, dünyanın maruf anayasalarından birine tatbik uymasına lüzum ve hattâ imkân yoktur. Her anayasa, tatbik olunacağı memleketin tarihî ve sosyal gelişiminden doğan gerçek ve ihtiyaçlarına göre muayyen hususiyetler taşıma zorundadır. Eğer bir mem-

leket anayasasının tanziminde millî realiteler göz önünde tutulmaksızın, sâdce maruf veya mutasavver bir modele uyulacak olursa, daima vâkıaların, doktrinleri yalancı çıkartması tehlikesi vardır. Hint anayasasını vücuda getiren kurucular meclisi, yeni devletin bünye hususiyetlerini tesbit ederken, tarihî tekâmülün telkin ettiği iki zıt tesir altında kalmış gözüküyor:

Yukarda da belirttiğimiz gibi, Hint milliyetçilerinin istilâl mücadelesinde hareket mebdeleri, mahallî idarelere mümkün olduğu derecede geniş bir muhtariyet sağlama dileği olmuştur. Hint millî kongresi için daimî ızdırıp mevzuu, Hindistan umumî valisinin geniş yetkileri ile bütün memleketin idaresine tek başına hâkim olması idi. Bu yüzden İngiliz Hindistan'ında kuvvetli bir merkezîyetçiliğin sürüp gitmesi, Hint milliyetçilerince, daima memleketin en büyük trajedisi telâkki edilmiştir.

Fakat diğer yandan merkezî otoritenin zayıflamasından doğan mahzurlar da, hemen kendini hissettirmekte gecikmemiştir. Muhtar hükümetlerden mürekkep federasyon teşebbüsleri ile birlikte, müslüman birliğinin müstakil Pakistan dâvası ile Hint birliğinin ayrılması, nihayet İngiltere hâkimiyetinin sona ermesi ile memleketin parçalanması, kongre partisi ile kurucular meclisinin dikkatini, aşırı mahallî muhtariyetten doğacak tehlikeler üzerine çekmiştir. Memleketin müstakil birçok parçalara bölünmesinin yalnız iç emniyeti, sosyal ve iktisadî istikrarı sarsmakla kalmıyarak dış emniyeti de daimî bir tehdit altında bırakacağı anlaşılmıştır.

Bu iki zıt tesir altında anayasa, Hindistan devletini tam bir federation halinde teşkilâtlandırmaktan kaçınmıştır. İfade nazarı Munshi dağımık bir federasyon statüsüne gitmemenin sebebini, dünya ölçüsünde bir tecrübenin eseri olarak vasıflandırmakta ve bu görüşünü teyit için Birleşik Amerika'nın da son zamanlarda eski federatif bünyesini merkezîyetçi bir idare şekline doğru değiştirmekte olduğunu, bunun da bütün dünya için göz önüne alınması gereken bir realite sayılacağını ileri sürmektedir. Bizim şahsî kanaatimize göre, kurucular meclisinin tam bir federasyonun icablarına uymamağa sevkeden sebep Birleşik Amerika örneği değil, daha ziyade Hindistan'ın karşısında bulunduğu siyasî ve tarihî zaruretlerdir.

Nitekim anayasa, merkez ile eyaletler arasındaki münasebetleri daha ziyade yukarda bahsi geçen 1935 federatif plânına göre tanzim etmiştir. Yalnız yeni şart ve ihtiyaçlar bakımından hayatî zaruret duyulan hususlarda 1935 kanununda değişiklikler yapmıştır. Bu sebeble Hindistan'ı teşkil eden üniteler arasında yetkilerin taksimi bakımından yeni anayasa, model olarak aldığı plân gibi, ancak yarı federatif bir karakter taşımaktadır.

Yeni anayasaya göre Hindistan kurulmuş veya parlâmentoca bir kanunla kurulabilecek olan devletlerden (Mad. 1+2) terekküp etmektedir. Ayrıca merkezde bu devletlerintemsilcilerinden mürekkep bir meclis de vardır. (Mad. 80) Fakat bunlar, mes. 18 inci yüzyılda Amerika'nın ilk kuruluş zamanında olduğu gibi egemen devlet değildirlere. Yukarda belirtilen iç ve dış tehlikeler göz önünde tutularak, merkeze fazla yetki tanınmıştır. Esasen bütün memlekette yabancı hâkimiyeti bertaraf edildiği için, merkezî otoritenin kuvvetlenmesinde artık bu bakımdan bir mahzur da görülmemiştir.

Böylece bugün Hint devletler birliğini teşkil eden üniteler Birleşik Devletler karakterinden ziyade "Birleşik Milletler" mahiyet ve hüviyetini taşımaktadırlar. Bunlar, kendi başlarına teker teker hükûmran değildirlere. Bölünmez bir bütün olan hâkimiyet, doğrudan doğruya müstakil ve müttehit bir siyasi teşekkül olan Hint milletininindir.

Vaktiyle kurucular meclisi başkanı olan bugünkü Hindistan cumhurbaşkanının, Hint anayasasının Fransızca tercümesine yazdığı kısa ön sözde, bizim bu görüşümüzü teyit etmektedir. Gerçekten Dr. Rajendra Prasad bahsi geçen yazısında, " anayasanın federatif bir karakter taşıyıp taşımadığı ve nasıl bir etiekt ile hangi katagoriye girmesi gerektiği hususlarına şahsen hiç bir kıymet ve ehemmiyet atfetmediğini " açıkladık-tan sonra, yeni Hint anayasasının geniş ölçüde tarihi vâkıalarla realite-lerin tesiri altında vücut bulduğunu, bütün müşahitlerin üzerinde birleş-tikleri ilk ve en açık gerçeğin de, "Cumhuriyet" olduğunu, Hindistan'ın ikibin küsür yıl önce küçük cumhuriyetlere sahip olmakla beraber, bugün-kü şekli ile büyük ve devamlı bir Cumhuriyete ilk defa kavuştuğunu be-lirtmektedir. Bu izahat gösteriyor ki, yeni Hint anayasası, şahsî hâkimi-yet ve saltanata yer vermeyen cumhuriyet esasına bağlılık ve cumhuriyetle idare şeklini devlet hayatının değişmez en esash unsuru sayma hususla-rında bugünkü Türk anayasasına hâkim olan ruhu aynıyle benimsemek-tedir.

Yeni Hint anayasasının bünyesi

Hint anayasasının tertibi, yukarda siyasi — mekanik veya hukukî—organik diye vasıflandırdığımız her iki prensibe de uymamaktadır. Kurucular meclisi, her iki tipe de tetabuk etmeyen ortalama bir yol tutmuştur. Gerçekten préambule'ü tâkibeden birinci madde, diğer adı Bhârat(1)

(1) Hintliler kendi memleketlerine, ilk siyasi kudret ve vahdetini kazandırmış sayılan mitolojik bir hükümdarın adına izafetle Bhârat demektedirler. Hindistan

olan Hindistan'ın bir devletler birliği olduğunu tesbit etmekte, sonraki maddeler ise bu birliği teşkil eden ünitelelerle ülkelerini göstermektedir.

Buna göre, ilk bakışta yeni Hint anayasasının siyasi — mekanik bir kuruluş tarzına uyacağı intibai uyanmaktadır. Fakat devlet ve ülkeleri tesbit eden bu birinci kısım, dört maddede bitmekte, ondan sonraki ikinci kısım vatandaşlık statüsünü ve bunun iktisab ve ziyana ait esasları ihtiva etmektedir.

Onikinci maddeden 35 inci maddeye kadar olan üçüncü kısım ise esas hak ve hürriyetlere tahsis edilmiştir. Esas teşkilâta taallük eden hükümler, ancak bundan sonra, "devlet siyasetinin nâzım prensipleri" başlığı ile dördüncü kısımda başlamaktadır. Böylece esas haklar kısmı, yukarda belirtilen iki tertip tarzına da aykırı olarak, devletin umumî bünyesini tâyin eden kaidelerle esas teşkilât hükümleri arasına sıkışmaktadır.

Böylece birbiri ile sıkı sıkı ilgili müesseselerin, tamamen ayrı mahiyette hükümlerle yekdiğerinden ayrılması, diğer anayasalara göre bir tertip hususiyeti arzetsen bile, şekil bakımından bir kusur sayılmak gererir. Yeni Hint anayasasının şekle ait kusurları, bundan da ibaret değildir.

Hint anayasası, 22 kısma ayrılmış 395 maddeden ve buna başlı idarî bölümlere, teşkilâta, etnik gruplara, lehçelere dair listelerden mürekkep büyük bir cilt teşkil etmektedir. Elimizde bu etüt için en esash bir me haz olarak faydalandığımız mezkûr anayasasının İngilizce metni, büyük kıt'ada 250 sayfa tutmakta, böylece âdeta normâl bir anayasa şerhi büyüklüğüne yaklaşmaktadır. Fransızca metin ve documentation da, cesamet itibariyle ondan geri kalmamaktadır.

Sâdece bu durum Hint anayasasının hacim itibariyle dünyanın en büyük, en geniş temel kanunu olduğunu göstermeğe kâfidir. Sırf bir mukayese fikri vermek üzere, Hindistan constitution'unu yazılı anayasalardan ikisi ile karşılaştırmak bu gerçeği ispat edecektir. Madde sayısı itibariyle mes. yürürlükte bulunan anayasamız, Hindistan anayasasının dörtte birinden biraz fazla (hepsi 105 madde), Weimar ise yarısından epeyce az (165 madde) bir hacme sahip bulunmaktadır. Kaldı ki Weimar anayasası, birinci dünya harbi sonundaki Alman devletinin birçok hükümetlerden mürekkep federatif karakteri ve buna ilâveten üç meclisli

bir temsil sistemine dayanması itibariyle Avrupa'nın en tafsilâtlı anayasa (India), daha ziyade yabancıların kullandıkları bir coğrafi mefhumdur. Bununla beraber Hindistan'dan gelen meşhur köklere dilimizde toptan baharat denmesinin sebebini, Hintlilerin kendi memleketlerine verdikleri adda aramak gerekir. Bununla baharat dediğimiz maddelerin, Hindistan'a mensubiyeti belirtilmektedir.

salarından biri sayılmakta idi.

Hint anayasasının bu cesametinden doğan netir kalabalığı, hiç şüphesiz şekil bakımından oldukça mühim bir kusur teşkil etmektedir. Çünkü temel kanun olan anayasaların, sâdece esas şâhları ve esas teşkilât prensiplerini hiç bir tereddüt ve karşılığa yer bırakmayacak bir açıklık ve kısalıkla belirtmesinde fayda vardır. Her anayasa, yalnız devletin temel organlarını teşkilâtlandırıp yetki sınırlarını çizen bir çerçeve ve umumî direktifler kanunu olmak gerekir. Gerek devlet ile vatandaşlar arasındaki münasebetlerin teferruatı ise, anayasaya aykırı olmamak şartıyla sırf bu maksat için yapılacak özel kanunlara bırakılmalıdır. Bunun aksine hareket, anayasanın dağılık, karışık, hattâ sistemsiz bir hale gelmesi tehlikesini yaratır.

Hint kurucular meclisinin, devlet ve millet hayatı ile ilgili bütün mühim meseleleri, teferruatlı bir suretle temel kanunun şümulüne sokmak hususunda gösterdiği titiz gayret, yeni Hint anayasasını yer yer bu tehlikenin eşiğine kadar sürüklemiş bulunmaktadır. Bunu birkaç misâl ile belirtmek mümkündür:

Yukarda işaret edildiği üzere, Hint anayasasının beşinci madde ile başlıyan ikinci kısmı, vatandaşlık hakkının iktisap ve ziyana ait hükümlerden tereküp etmektedir. Aslında bir yandan medenî hukuku, diğer yandan devletler hususî hukukunu yakından ilgilendirmesi itibariyle özel bir vatandaşlık kanununa mevzu teşkil eden bu hükümlerin, anayasaya müstakil bir fasıl halinde girmesi ve hemen başlangıçta yer alması hem tertipsizlik, hem de sistemsizlik eseridir.

Gerçi Hint anayasasının vatandaşlık statüsüne attığı hususî ehemmiyet, buna karşı bir mâzeret sebebi olarak ileri sürülebilir. Filhakika Hint anayasası, — diğer bazı Birleşik Devletlerde kabul edilen prensibe aykırı olarak — bütün memlekette tek vatandaşlık esas ve şartı üzerinde ısrar etmekte, millî birlik ve bütünlüğü bu yoldan da bir kerre daha teyide çalışmaktadır. Devletin federal veya yarı federal bir karaktere sahip olması dolayısıyla bu esasın, hertürlü tereddüdü önlemek üzere, anayasaca belirtilmesinde fayda ve isabet vardır. Şukadar ki, bunun için anayasada ayrı bir fasıl açılmasına ihtiyaç olmayıp, mes. vatandaşların esas hakları kısmın kısa bir prensip maddesinin ilâvesi, maksadı ziyadesiyle temine kâfi gelir.

Halbuki Hint anayasası, kimlerin hangi şartlar altında otomatik bir şekilde Hint vatandaşı sayılacağını tesbit etmekle (Mad. 5) yetinmemiş, Pakistan'dan Hindistan'a göç edenlerle, Hindistan'dan Pakistan'a hicret edeceklerin ve memleket dışında bulunan Hintlilerin vatandaşlık statülerini tafsilâtı ile tâyin eylemiştir (Mad. 6, 7 ve 8).

Bundan başka 9 uncu madde, kendi ihtiyarları ile yabancı uyrukluğuna girmiş olanların, Hint vatandaşlığı hakkını kaybedeceklerini; 10 uncu ladde, çeşitli sebeplerle Hint vatandaşlığından çıkanlara, haklarının parlamento kararı ile iade olunabileceğini; 11 inci madde ise, bütün bu hükümlerin, vatandaşlık konusu ile ilgili bütün hususlarda parlâmentonun gerekli gördüğü karar ve tedbirleri alma yetkisini tahdit edemeyeceğini tasrih etmektedir. Vatandaşlık statüsünün tanzimine ait bu müteferri hükümlerin, veciz bir ifade ile sâdece ana prensiplere yer vermesi gereken anayasanın umumî insicam ve vahdetini zedelediğine hiç şüphe yoktur.

Hint anayasasının fikrî vahdet ve insicam prensibine aykırı bir hükümüne de, 48 inci maddede rastlıyoruz. Devlet siyasetinin nâzım prensipleri bölümünde yer almış olan bu madde, devletin ziraatı teşkilâtlandırma, modern ve ilmi usullerle istihsali arttırma ödevine işaret edildikten sonra, bilhassa, inek, dana ve diğer süt veren hayvanların cinsini islâh ve muhafazaya ve onların telef olmalarını önlemeğe yarayacak tedbirlerin alınması gerektiği açıklanmaktadır.

Sık sık değişen hükümetlerin programlarında yer alması bile haşiv sayılabilecek olan böyle bir hükmü tâkibeden madde ise, devletin, artistik veya tarihî önem taşıyan yahut parlâmentoca bir kanunla millî değeri kabul olunan anıt veya yer yahut eşyanın soyulmadan, bozulmadan, tahripten, kaldırılmadan, satılmadan ve memleket dışına kaçırılmadan korunması mükellefiyetine dairdir.

Hint anayasasının şekle ait olan en büyük kusurlarından biri de, birlik ile onu teşkil eden üniteler arasındaki münesebetleri ve umumî idare şeklini tanzim eden hükümlerin dağınıklığıdır. Okadar ki, Hindistan'ın umumî durumu ve idare şekli hakkında toplu bir fikir edinmek için, sâdece 395 maddelik anayasa metnini bütün teferruatıyla gözden geçirmek kâfi gelmez. Bundan başka anayasaya ilâve edilen sekiz büyük listeyi dikkatle tetkik etmek gerekir.

Ayrıca metin ve zeyillerde, birbiri ile hüküm ve müesseseleri tesbit edip esaslı bir tasnife tâbi tutmağa da ihtiyaç vardır. Çünkü bu müessese ve hükümler, alâka dereccelerine göre bir sıra ve tertibe tâbi tutulmaksızın, sistemsiz bir şekilde âdeta gelişi güzel metin içersine serpiştirilmişlerdir. Bunu, anayasasının metni ve bölümleri üzerinde durduğumuz zaman, daha açık bir şekilde görme fırsatı doğacaktır. Bütün bunlara rağmen, bu şekil aksaklıkları ile lüzumsuz teferruat ve tafsilâtı, mazur hattâ haklı göstermeğe yarayacak nazarı ve hukukî iki sebep bulmak mümkündür.

Nazarı sebebi, Montesquieu'nün "Esprits des lois" sındaki fikrî ve

felsefi düşünceye irca edebiliriz. Malûm olduğu üzere Montesquieu, adı geçen eserinde, kanunların, tabiatı eşyadan doğan zarurî münasebetler olduğunu, muhtelif milletlerin hukukî müesseselerinin tarihî tekâmül mahsulü bulunduğunu, bu itibarla kanunlar hangi millet için yapılmışlarsa, onun hususiyetlerine uymaları gerektiğini söyler. Millî hususiyetlerin kaynağı olan millî mâserî ruha da şekil veren faktörlerin başında, iklim ve tabiata yer verir.

Montesquieu'nün iklim ve tabiatın tesiri altında millî ruhtan (*Esprit général* veya *esprit du peuple*) doğan hususiyetlere uyması zaruretini müdafaa ettiği kanunların başında, hiç şüphesiz, millî ve siyasî hayatın esas çerçevesini teşkil eden anayasa kanunu gelmektedir. Bu bakımdan Hint anayasasının genişliğini, dağınıklığını, hattâ tezat ve tenakuzlarını, zengin ve mütenevvi Hint toprağının geniş ve sonsuz tabiatın, renkli ve feyizli iklimin, türlü değişikliklerle çeşitli safhalar arzeden Hint tarihinin millî ruha aşıladığı hususiyetlere izafe etmekte hiç bir hata yoktur.

Hint anayasasının teferruata dalan dağınıklığını haklı gösterecek hukukî sebep ise, bizzatihi Hint milletinin ve kurucular meclisinin anayasa hakkındaki telâkkilerinde aranmak gerekir. Umumiyetle hukuk literatüründe anayasa hükümlerinin, diğer kanunların hükümlerinden üstün değer taşıyan yüksek normlar olduğu kabul edilmektedir. Bu telâkki bir çok anayasalarda, anayasa hükümlerinin hiç bir şhretle ve hiç bir sebep ve bahane ile ihmâl edilemeyeceği, hiç bir kanunun anayasaya aykırı olamayacağı hakkında konmuş olan hükümlerle desteklenmektedir. Böylece yazılı anayasaya sahip olan memleketler, daima anayasa ile hükümlerinin diğer kanunlara örnek olması dolayısıyla daha yüksek bir değer taşıması prensibinde birleşmektedirler.

Bu prensip ayrıca gerek bizzat anayasaya konmuş olan hükümlerle gerek ceza kanununun müeyyideleriyle anayasa müesseselerinin titizlikle korunması neticesini de dâvet etmektedir. Umumiyetle anayasaların değiştirilmesi diğer kanunların değiştirilmesinden çok daha güçtür. Mes. bizim anayasamızın 102 inci maddesi anayasada yapılacak değişiklik teklifinin meclis tam üyesinin en az üçte birisi tarafından imzalanmasını ve değişikliğin ancak tam sayının üçte iki çokluğu ile kabulünü şart kılmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet şeklini tesbit eden birinci maddenin normâl yoldan asla değiştirilemeyeceğini tasrih etmektedir. Buna göre Türk anayasasının birinci maddesini değiştirme imkânı ancak zorla yapılacak bir inkilâp neticesi mümkün olabilir.

Yazılı bir anayasaya sahip olmayan ve devletin esas teşkilâtını taa-mül halinde tessüs etmiş prensiplerle onları tamamlamak üzere çıkartılan

kanun ve nizamlara göre âyarlayan memleketlerde ise, anayasa hükümlerinin diğer kanunlardan daha üstün kıymete sahip yüksek normlar olduğu telâkkisi yerleşmemiştir. Anglosakson hukuk tekâmülüne yüzyıllarca bağlı kalmış olan Hindistan'da da vaziyetin böyle olduğunu kabul etmemek için hiç bir sebep yoktur. Nitekim Hint anayasasında bir çok müesseseler İngiliz modelinden ya aynen kopye edilmiş yahut mevcut şartlara göre değiştirilerek alınmıştır.

Anayasa ile diğer kanunlar arasında esaslı bir farkın mevcudiyetini kabul etmiyen bu telâkki tarzına ait en esaslı delili Hint anayasasının 368 inci maddesinde görüyoruz. Bu madde anayasanın tâdiline taallük etmekte ve anayasayı yüksek normlardan ibaret bir kanun sayan memleketlere göre anayasadaki değişiklikleri oldukça kolay bir takım usullere bağlamaktadır. Gerçekten 368 inci maddeye göre Hint anayasasının tâdili için parlâmentoya bir değiştirme teklifi vermek lâzımdır. Fakat bu değiştirme teklifinin, bizde olduğu gibi meclis tam üye sayısının en aşağı üçte biri tarafından imzasına ihtiyaç olmadıktan başka herhengi diğer bir formaliteye de tâbi değildir. Basit bir kanun teklifi gibi anayasa hükümlerinin de değiştirilmesi teklif olunabilir.

Yalnız tâdil teklifinin kabulü hususunda Hint anayasası mürettep sayının mutlak ve mevcudun üçte iki çoğunluğunu şart kılmıştır. Bu tahdidin de mes. bizdeki tâdil esasına göre daha az bir zorluk arzettiği meydandadır.

Mes. bizdeki usullere göre anayasada bir hükmün tâdili için, üçyüz kişilik bir meclisin yüz üyesi tarafından tâdil teklifinin imzalanması ve 200 üyesi tarafından da bu teklifin kabul edilmesi gerekmektedir. Halbuki Hindistan'daki usule göre teklif için hiç bir sayı tahdidi yoktur, Kabul içinse mecliste 151 üyenin hazır bulunması ve bunlardan 101 i tarafından tâdil teklifinin kabul edilmesi kâfidir. Görülüyor ki böylece Hint anayasası kendini tâdil hususunda büyük engeller koymamaktadır. Diğer kanunların tâdiline yakın bir usul ile anayasada da değişiklikler yapmak imkânı mevcuttur.

Hint anayasasının kendi kendini tâdil hususunda gösterdiği bu kolaylık, Anglo-sakson memleketlerindeki hukukî tekâmül ve zihniyete uygun olduğu gibi, yeni devletin ilk kuruluş devirlerinde anayasanın tatbiki bakımından geçireceği tecrübelerden faydalanarak gerekli tâdillerle devletin temel yapısını teşkil eden kanuna en mükemmel ve ihtiyaçlara en uygun şekli vermek gibi pratik bir gayeye de hizmet etmektedir. Kurucu meclisin bilhassa bu son gayeyi ehemmiyetle göz önünde tuttuğu muhakkak gibidir. Nitekim anayasanın yürürlüğe girmesinden beri ancak bir

buçuk yıla yakın bir zaman geçtiği halde söz ve ifade hürriyetine ait 19 uncu maddesi şimdiden bir değişikliğe uğramıştır.

Başbakan Pandit Nehru söz ve ifade hürriyetini bir dereceye kadar sınırlıyacak bir tâdil teklifini parlâmentoya getirmiştir. Bu teklif, hükûmete karşı hakaret ifade eden iftira ve isnatları yayın yolu ile yapacak gazeteleri cezalandıracak kanun ve nizamlar yapma ve bu konuda gerekli tedbirleri alma yetkisini hükûmete vermek gayesini gütmektedir. Bu suretle bilhassa Hindistan'da son zamanlarda arttığı tesbit edilen komünist propagandasının yıkıcı tezvir ve iftira sistemine karşı, hükûmet otoritesini koruyucu tedbir alınmak istenmiştir.

Bu teklifin 28 Mayıs 1951 de parlâmentoda müzakeresi sırasında şiddetli münakaşalar vuku bulmuştur. Halen parlâmentoda küçük bir muhalefet grubuna başkanlık eden eski endüstri bakanı Dr. Prasad Mookerjee hükûmetin bu kanunla muhalefeti ezmek ve basın hürriyetini kaldırmak istediğini iddia etmiş ve şiddetli hüumlarda bulunmuştur. Buna karşı başbakan Nehru, hükûmetin, memleketin selâmet ve birliğini muhafaza ve müdafaadan başka bir kaygusu olmadığını, bu sebeble kendisine bu tâdil ile tanınacak yetkileri, ancak umurunun hayrına ve zaruret görüldüğü takdirde kullanacağını belirterek teklifinin kabulünde ısrar etmiştir. Nihayet bu tâdil teklifi yirmi muhalife karşı 228 oyla kabul edilmiştir.

Bu durum da gösteriyor ki, anayasa tekâmülünün ve tatbikatının başlangıcında bulunan Hint devleti, günün şart ve icablarına göre, esas teşkilâtta gereken değişiklikleri yapabilme imkânını daima elinde buldurmak istemektedir. Bu sebeble anayasanın değiştirilmesini ağır formalitelere bağlamaktan kaçınmıştır. Bunda anayasayı diğer kanunlardan farklı görmeme zihniyetinin tesiri de mevcuttur. Aynı zihniyet özel kanunlara bırakılması lâzım gelen müteferri hükümlerin anayasaya girerek fikri insicam ve vahdeti bozmasına dolayısıyla anayasanın lüzumsuz teferruat ve tafsilâtı ihtiva etmesine sebep olmuştur. Ancak bu hükümlerin, yine basit kanunları yapma yolundan anayasadan çıkarılabileceği veya değiştirilebileceği gözönünde tutulursa, Hint anayasasındaki dağınıklık ve sistemsizliğin, anayasa hükümlerini yüksek norm telâkki eden memleket anayasalarındaki kadar mahzurlu sayılamıyacağı kendiliğinden anlaşılır.

Hint anayasasının metni ve bölümleri

Yukarda bahsettiğimiz gibi 395 maddeden ibaret olan Hint anayasasının metni, 22 bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin tertibinde de birbiriyle

İlgili müesseseler arasındaki sıkı bağ ve alâka muhafaza edilememiştir. Bununla beraber anayasanın metni hakkında umumî bilgiye sahip olabilmek için, bu bölümleri sırasıyla gözden geçirmek de ve alâkalı müesseselerin birbiriyle bağlarını göstermekte fayda vardır.

Hindistan ülkesi

Anayasanın birinci kısmı, birlik ve onun ülkesi başlığını taşımaktadır. Birinci maddeye göre birliğin adı **HİNDİSTAN** veya **BHÂRAT**'tir. Bu devlet, aslında bir devletler birliğidir. Devletlerin ülkeleri birleşerek Hindistan veya Bhârat'ın ülkesini teşkil ederler.

Buna göre Hindistan ülkesine dahil bulunan topraklar şunlardır:

- 1 — Hindistan anayasasının birinci zeylinde A, B, C kısımlarında yer alan devletlerin toprakları.
- 2 — Yine aynı zeylin D kısmında gösterilen arazi.
- 3 — Yeni ilhak edilecek topraklar.

Bundan başka anayasanın ikinci maddesine göre parlâmento birlik içinde münasip göreceği ve şartlarla yeni devletler kurabilir. Üçüncü maddeye göre de herhangi bir birliğe dahil devletin arazisini genişletebilir, daraltabilir, değiştirebilir. Bu değiştirme yetkisi birliği teşkil eden ünitelerin isimlerine de şâmilidir.

Bu hükümlerin aydınlatığına göre, Hindistan kurucular meclisi, bugünkü Hint ülkesinin idarî taksimatını ve federatif karakterini nihai ve kesin bir şekil saymamaktadır. Tecrübelerin vereceği bilgilere ve yeni ihtiyaçlara göre, bugünkü ülke taksimatında ve idare tarzında gerekli değişikliklerin yapılması mukarrerdir. Bunu tabii görmek icab eder. İngiliz hükûmranlığının kalkmasından sonraki gelişim, henüz son safhasına ulaşmamıştır. Bu bakımdan gerek birliği teşkil eden ünitelerin idare tarzında gerek bunların arazisinde bazı değişikliklerin olması, Hint birliğine yeniden katılmaların veya bu birlikten çıkanların bulunması muhtemel ve mukadderdir.

Dikkat edilecek bir nokta da, Hindistan ülkesini teşkil eden kısımlar arasında, yeni ilhak edilecek toprakların sayılmasıdır. Bu hüküm açıkça gösteriyor ki, Hint milliyetçileri, henüz millî birliğin tamamlanmamış olduğu kanaatinde idirler. Bu yüzden anayasaya yeni ilhak edilecek toprakların Hint ülkesine dahil bulunduğu kaydı konulmuştur. Siyasî birliğini tamamlamış olan bir memleket anayasasında böyle bir hükmün yer alması, bir garabet arzeder. İlerde belirteceğimiz üzere Hint anayasasının dış siyasette barışçı bir politikayı esas sayması sebebiyle, bu hükmün mâna ve mahiyeti biraz müphem bir şekil almaktadır. Bununla beraber bu hükmü, yukarda işaret ettiğimiz gibi sâdece Hint millî birliğinin tamamlanmasına

mâîuf geçici bir esas olarak yorumlamak yerinde olur. Bu hükmün emperyalist bir düşünce ile hiç bir münasebeti olmamak gerekir.

Hindistan birliğini teşkil eden ve birinci zeyilde A, B, C kısımlarında birer birer sayılan devletler birbirinden farklı hüviyetleriyle üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan birinci katagoriye dahil olanlar, eskiden İngiltere Hindistan'ının eyaletlerine tekabül etmektedirler. İkinci B kategorisine girenler ise, İngiliz hâkimiyeti sırasındaki Hint mihraceleri tarafından idare olunan hükümetlerden bir kısmını ihtiva etmektedir. Üçüncü C katagorisine dahil olanlar da ne bir eyalet ne de bir hükümet statüsüne sahip olmadıkları halde doğrudan doğruya İngiliz idaresine tâbi olan kısımlardan tereküp etmektedir. Her grup arasındaki idarî hususiyetleri ve statü farkını tesbit etmek için, anayasanın ilgili hükümlerine kısa bir göz atmak kâfidir.

Birinci kategoriye dahil olan eski eyaletler:

Bu devletler Assam, Bihâr, Bombay, Madhya Pradêsh, Madras, Orissa, Panjâp, Uttar Pradêsh, Doğu Bengal'den ibarettir. Bu dokuz devletin ülkeleri 624.476 milkare tutmakta ve 4-5-950 tarihli sayım istatistiklerine göre 268,78 milyon nüfusu ihtiva etmektedir.

Görülüyor ki teknil nüfusu 347 kûsûr milyona baliğ olan Hindistan birliğinin, insanca en büyük yekûnu, eski eyaletler olan bu devletlerin nüfusu teşkil etmektedir. Bu devletlerin Hindistan birliği içersinde haiz oldukları mevkiin ehemmiyeti dolayısıyla, idare ve bağılılık şekilleri anayasada uzun uzadıya tesbit ve tâyin olunmuştur. Anayasanın altıncı bölümü doğrudan doğruya bu devletlere tahsis edilmiş bulunmaktadır. 152 inci maddeden 238 inci maddeye kadar devam eden bu esaslara göre, A grubuna dahil olan devletlerin hepsinde icra selâhiyetlerini bir vali temsil etmektedir. Vali anayasada daima Hindistan başkanı diye vasıflandırılan cumhurbaşkanınca tâyin olunur. Valinin cumhurbaşkanınca tâyin edilmesi Hindistan birliğinin en kıymetli ünitelerini teşkil eden A grubuna dahil devletlerin de merkeze bağılılığını tesis eden bir esastır. Bu esas Hint devletler birliğinin ancak yarı federatif bir karakter taşıdığı gösteren en esaslî delillerden biridir. Vali icra yetkisini anayasaya göre bizzat ifa eder yahut da kendi maiyeti vasıtasıyla ifa ettirir (Mad. 152, 153, 154, 155)

Valiliğin devamı normâl olarak beş yıldır. Bununla beraber Cumhurbaşkanı valinin görevine istediği zaman son verebilir. Valiliğe tâyin olunabilmek için Hint vatandaşı olmak ve 35 yaşını doldurmak şarttır. Vali ne merkez ne de hükümetler teşriî meclislerinde üye olamaz. Vazifesine başlamazdan önce yüksek mahkeme huzurunda anayasanın tâyin ettiği

bir formüle göre yemin eder. Affa ait olan kararları imza, cezaları tahvil yetkisini haizdir. (Mad. 157, 158+160)

Valinin icra yetkileri valilik ettiği devletin teşriî meclisinin yasama yetkisine dahil hususlarla sınırlıdır. (Mad. 162) Valiye vazifelerinin icrasında yardım edecek bir başbakan ile bir bakanlar kurulu bütün devletlerde mevcuttur. Başbakan doğrudan doğruya vali tarafından diğer bakanlar da başbakanın inhası ile yine onun tarafından tâyin olunurlar. (Mad. 164) Bihâr ile Madhya Pradêş devletlerinde klanları ve geri içtimâî sınıfları sosyal ve kültürel bakımdan yükseltme vazifesiyle görevli ayrı bir bakanın bulunacağı anayasada tasrih edilmiştir.

Her devlette valice tâyin olunan yüksek bir mahkeme hâkimi vasfını haiz bir âmme avukatı bulunacaktır. Bunun vazifesi, hükûmetle kanunî işlerde istişarede bulunmaktır. Âmme avukatı, vali tarafından vazifesinden uzaklaştırılmadıkça görevine devam eder. (Mad. 165)

Her devlette en az bir teşriî organı bulunması esastır. Fakat Bihâr, Bombay, Madras, Penjâb, Uttar Pradêş de denen Birleşik Eyaletler ve Doğu Bengal'de iki teşriî organının bulunacağı anayasada tasrih edilmiştir. Bu iki teşriî organından biri teşriî konsey diğeri teşriî assamble adını almaktadır.

Teşriî assamble, doğrudan doğruya nüfusun sayısına göre, muayyen bir nispet dahilinde halk tarafından yapılan seçimlerle seçilen üyelere tereküp eder. (Mad. 170) Teşriî konsey ise, esas itibariyle sayısı teşriî assamblesinin yüzde 25 ini geçmeyecek ve fakat hiç bir halde 40 tan aşağı düşmeyecek şekilde hususî bir tarzda kurulur. Teşriî konsey üyelerinin bir kısmı, her parlâmentonun mahallî şartlara uyarak tâyin edeceği esaslara göre, belediye veya mahallî meclislerden veya diğer teşekküllerden seçilip, bir kısmı hükûmette mevki sahibi ve bir üniversitede ilmi derece kazanmış kimseler arasından, bir kısmı da idarî vazifelerde geniş tecrübelerine sahip şahıslardan seçilir. Bir kısmı parlâmento tarafından kendi üyeleri dışından seçilir. Bir kısmı da doğrudan doğruya vali tarafından tâyin olunur (Mad. 171). Bu tereküp tarzı gösteriyor ki, devletlerin teşriî meclisleri, İngiliz hâkimiyeti zamanındaki usul ve şekillere oldukça bağlı olarak teşekkül etmekte ve sıfatla nisbî bir muhtariyet müessesesi hizmetini görmektedir.

Teşriî meclislerin süresi birinci toplantıdan başlayarak normâl hallerde beş yıldır. Üye olmak için Hint vatandaşı olmak, teşriî parlâmento için 25, konsey için 30 yaşını doldurmak şarttır. Parlâmento bir kanunla diğer şartlar tâyin edebilir. (Mad. 172, 173)

Vali meclise mesajlar gönderme veya sair suretle hitap etme hakkına

sahip olduğu gibi, her toplantının açılışında hususî bir nutuk irad etme ödevindedir. Bakanlar ve âmme avukatları da, toplantılarda söz alma veya sair suretlerle teşriî meclislerin faaliyetlerine iştirâk hakkına sahiptirler. (Mad. 175, 176, 177)

Teşriî meclislerin faaliyet şekilleri ve spiker adı ile seçecekleri reisler ve bunların yetkileri 178 inci maddeden 188 inci maddeye kadar olan hükümlerle tespit edilmiştir. Teşriî meclis üyelerinin vali veya onun tâyin edeceği şahıslar önünde yemin etmeleri şarttır. (Mad. 188) Oy vermek usulü Mad. 189 da gösterilmiştir. Üyeliğe liyakatsizlik ve ziyâ halleri de 190 dan 193 e kadar olan maddelerde belirtilmiştir.

194 üncü madde, üyelerin teşriî masuniyetini ve gerek parlâmento da gerek dışarda teşriî faaliyetlerinin ifası sırasında serbest söz hakkını ve bu yüzden tâkibata uğramamasını teminat altına almaktadır. Teşriî meclis üyelerinin, kanun teklifi hakları 196 inci maddede gösterilmiştir. Malî kanunlar hakkında hususî bir usul câridir (Mad. 197). Yıllık bütce-nin tanziminde valinin mühim rolü vardır. Bütçe kanununun müzakere-sine ait hususlar anayasanın 202 ve sonraki maddelerinde gösterilmektedir.

Valilere bazı şartlarla teşriî yetkiler de tanınmıştır. Teşriî meclislerin tâtilde olması halinde her devletin valisi gerekli gördüğü tedbirler için nizamnameler isdarı selâhiyetine maliktir. (Mad. 213) Bu yetki fevkalâde hallerde idarî makamlara verilen serbest takdir selâhiyetine dayanmaktadır.

Her devlette bir yüksek mahkeme kurulması anayasanın emri icabıdır. Bu yüksek mahkemeler birinci majistra ile Hindistan cumhurbaşka-nının hal ve zamanın icaplarına göre münasip miktarda tâyin edeceği hâkimlerden tereküp eder. (Mad. 214-216) Hâkimlerin vasıfları, vazifeleri, faaliyetleri ve yetkileri müteakip maddelerde belirtilmektedir. 233 üncü madde ile sonrası, memleketin dağınık bölgelerinde tâli diğer mahkemeler kurulabileceğini belirtmekte ve bunların teşekkül tarzları ile faaliyet şekillerini tanzim etmektedir.

B serisine giren eski Hint devletleri:

Bu seriye dahil olan dokuz devlet şunlardır: Haydarâbâd, Juma ve Keşmir, Madhya Bhârat, Maysur, Patiâla ve Doğu Pencap devletleri birliği, Râjasthân, Saurâshtra, Travankor-Koşin, Vindhya Pradêsh. 430.395 mil karelik ülkeye sahip olan bu devletlerin nüfus yekûnu 72 milyonu geçmektedir. Bu devletlerin tâbi olacağı idare şekli, 7 inci bölümde bir tek madde ile tesbit edilmiştir. 238 inci madde hükmüne göre esas itiba-

riyle A kategorisine dahil devletlere tatbik olunacak 6 ncı bölüm hükümleri bu devletler hakkında da bazı değişikliklerle aynen hüküm ifade etmektedir.

238 inci madde 6 ncı bölüm hükümlerinin B serisi devletlere ne şekilde ve hangi değişikliklerle tatbik edileceğini tafsilatıyla ve maddeleri göstererek tasrih etmektedir. Bu açıklamaya göre değişiklikler daha ziyade yukarda belirtildiği gibi terim ve kelime inhirafına inhisar etmektedir. Müesseselerin mahiyet ve işleyiş tarzları arasında her iki seri devletler arasında pek az fark vardır. Bilhassa teşriî meclislerin kuruluş ve işleyişleri hemen hemen aynı esaslara bağlıdır.

Doğrudan doğruya idare edilen C serisi devletleri:

Bunlar şu on devletten ibarettir: Ajmer, Bhopal, Bilâspur, Kuş-Behar, Kurg, Delhi, Himâşal Pradêsh, Kaç, Manipur, Tripura. 48.000 mil karelik bir toprak üzerine dağılan bu on devletin nüfusu ancak 6 milyona yaklaşmaktadır. Bunların idare tarzları anayasasını sekizinci bölümünde 239-242 inci maddelerle gösterilmiştir.

Buna göre devletler, doğrudan doğruya Hint cumhurbaşkanı tarafından bir komiser veya bir vali naibi delâletiyle idare olunacaklardır. Cumhurbaşkanının bu devletlerin idaresini komşu devletlerden birinin hükûmetine de bırakması caizdir. Ancak bu hususta idare edecek devletin ilgili organları ile istişarede bulunması ve idare edilecek memleket halkının arzularını göz önünde tutması şarttır. (Mad. 239)

Parlâmento tarafından yapılacak bir kanunla C serisine dahil devletler için mahallî birer organ veya istişarî bir meclis kurulabilir. Bu meclisin tâyin, seçim veya sair suretlerle teşekkül tarzı, faaliyet ve yetkileri, mahallî şartlar göz önünde tutulmak suretiyle ayrı ayrı esaslara göre tanzim olunabilir. (Mad. 240)

Keza parlâmento bir kanunla bu seriye dahil devletlerde bir yüksek mahkeme kurabilir.yahut da bû devletlerde anayasasının yürürlüğe girmesinden önce faaliyette bulunan mahkemeleri bu vasıfla tanıyabilir (Mad. 241). Parlâmento, bahsi geçen kanunlarla bu tedbirleri almaya kadar Courg adını alan eski teşriî konseyin yetkileri olduğu gibi kahr. (Mad. 242) Son olarak D serisine giren Hint birliği ülkesine dahil parçalar Andaman ve Nikoban adalarından ibarettir. Bu seriye giren toprakların veya yukarıda beri sayılan dört seriden herhangi birinde yer almayan ülkelerin idaresi, bir komiser veyamünasip göreceği herhangi bir otorite vasıtasıyla cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Bu husus anayasasının dokuzuncu bölümünde 243 üncü madde ile belirtilmiştir.

Birlik ile onu teşkil eden devletlerin münasebetleri:

Bu münasebetleri teşrii ve icrai bakımdan olmak üzere iki safhada mütaâa etmek mümkündür. Anayasanın 245 inci maddesinden 263 üncü maddeye kadar devam eden 11 inci bölümü, bu münasebetleri tanzim etmektedir.

Yasama yetkisi bakımından Hint parlâmentosu, bütün ülke parçaları için, herhangi bir devletin teşrii organı ise, yalnız o devlet için kanunlar yapmağa yetkilidir. Hint parlâmentosu tarafından konan herhangi bir kanun bir bölgede tatbik edilemeyeceği bahanesiyle asla muattal bırakılamaz.

Hint parlâmentosunun yapacağı kanunların mevzuları ile her devlet teşrii meclisinin yapabileceği kanun mevzuları 7 numaralı anayasa zeylinde iki liste halinde gösterilmiştir. Buna göre Hint parlâmentosu 97 mevzu üzerinde kanun yapma yetkisine sahiptir. Bu bir numaralı listeden bellibaş bir kaçını zikredebiliriz: Hindistan'ın savunması, harp ve sulh, vatandaşlık, yabancıların yargılanması, limanlar kurulması, birliğin âmme borçları, ves. gibi en ehemmiyetli mevzular Hint parlâmentosunun yasama yetkisi içinde yer almaktadır.

Devletlere bırakılan yasama yetki sahası, 2 numaralı listede 66 madde halinde gösterilmiştir. Bunlar mahallî emniyetin muhafazası, polis işleri idare ve yargılama işleri, hapishaneler, sağlık işleri, zirai tesisler, orman, avlanma, hayvan ve kuşların korunması, fuar ve pazarlar, ve ilâh. gibi hususlara tallük etmektedir.

Bunlardan başka 3 numaralı bir liste ile 47 madde halinde gerek Hint parlâmentosu gerek devletler teşrii meclisleri tarafından kanunla tanzim edilebilecek olan müsterek mevzular da gösterilmiştir. Bunlar arasında bilhassa suçlar ve cezalar, ceza usulüne ait hükümler, mücrimlerin bir devletten diğer devlete nakli, evlenme, boşanma, genç çocukların korunması, evlât edinme, iflâs, serserilik, avukatlık, ves. gibi meslekî hususlar, hayat standardını tâyin eden istatistikler, fiyatların kontrolü, gazetecilik elektrik santralleri, pul işleri ve diğerleri vardır.

Teşrii bakımdan birlik ile onu teşkil eden devletler arasındaki münasebet konusunda en mühim nokta, müsterek yasama konusuna taallük eden bu mevzular hakkında çıkarılacak kanunlardır. Hint parlâmentosunun prensip itibariyle devletler teşrii meclislerinin yasama yetgisi sahasına dahil hususlarda millî menfaat mülâhazası ile kanunlar çıkarabilmesi 249 uncu madde ile kabul edilmiştir. Gerek bu yüzden gerek müsterek yasama yetkisi sahasına ait mevzular yüzünden bir yandan parlâmento-

nun diğer yandan devletler teşriî meclislerinin isdar edeceği kanunlar arasında bir uyumsuzluk doğabilir. Bu takdirde bu uyumsuzluğu giderecek prensip, 254 üncü madde ile tespit edilmiştir. Buna göre parlâmentonun yapmış olduğu herhangi bir kanunla Hint birliğine dahil devletler teşriî meclislerinin yaptıkları kanunlar arasında mutabakatsızlık halinde, Hint parlâmentosunun kanunu câri ve müteberdir, diğeri hükümsüz sayılır.

İdarî bakımdan birlik ile onu teşkil eden devletler arasındaki münasebet birliğin her seriye dahil devletlerde icra organlarını muayyen hususlarda kontrol yetkisine dayanmaktadır. Anayasanın 256 ve müteakip maddeleri, bu kontrolün icra tarzını ve hususiyetlerini belirtmektedir. Bu suretle Hindistan devletler birliğinin zâhiri federatif karakteri birliği teşkil eden ünitelerin yetki darlığı yüzünden hakikatda merkezîyetçi bir idare sistemine yaklaşmaktadır.

E S A S H A K L A R

Hint anayasasının ikinci bölümü yukarda başka bir vesile ile işaret ettiğimiz gibi vatandaşlık haklarının iktisap ve ziyama ait hükümleri ihtiva etmektedir. Bundan sonra gelen üçüncü kısım 12 inci maddeden 36 ıncı maddeye kadar Hint vatandaşlarına tanınan esas hak ve hürriyetleri tespit etmektedir. Gerek vatandaşların hukukî statülerini belirtme ve gerek sosyal ve siyasî hayatın gelişimine müessir olma bakımından, bu bölümde toplanan hükümler Hint anayasasının en mühim kısmını teşkil etmektedir. Ayrıca bu bölümde yer alan bölümler Hindistan cumhuriyeti anayasasının inkılâpçı, lâyük ve demokratik ve sosyalist karakterini tâyin etmektedir.

Umumî olarak 12 inci madde, bu kısımda yer alan esaslara aykırı kanunların kaldırıldığını, bu hakları daraltan veya kaldıran yeni kanunların yapılamayacağını tasrih ile işe başlamaktadır. Burada sözü geçen kanun mefhumu içersinde, icra organlarının teşriî yetkilerine dayanan her türlü nizamname ve kararname de dahildir. Böylece esas haklara aykırı bulunan bütün nizamname ve kararnameler de bu hükümle kaldırılmakta ve bundan sonra da bu türlü nizamname ve kararnamelerin yapılması men olunmaktadır. Daha sonra 32 inci madde, bu esaslara aykırı kanunların tatbik edilmeyeceğini, böyle bir tatbikten şikâyet eden kimseler olursa, bunların âli mahkemeye (court suprême) müracaat edebileceklerini belirtmektedir. Böylece 32 inci maddenin derpiş ettiği hallerde âli mahkeme, vatandaşların esas haklarını gerçekleştirmeğe yarayan bir müessese hizmetini görmektedir. Demek oluyor ki esas haklar prensip bakımından anayasa ile teminat altına alınmakla kalmıyarak, tatbikat bakımından

gerçekleşme imkânı da âli mahkemenin fonksiyonmanına bağlanmış bulunmaktadır.

Bu esas hakların yalnız Hint parlâmentosu tarafından ordu ve hava kuvvetlerinde disiplin tesisi maksadiyle tahdit edilebileceği esas kabul olunmaktadır. Bir de bütün anayasaların âmme emniyeti mülâhazası ile fevkalâde hallerde esas hakları tahdit etmelerine benzer bir şekil, anayasanın 18 inci bölümünde derpiş edilen fevkalâde hal tedbirleridir.

Mâlum olduğu üzere memleketin umumî asayiş ve emniyetinin bazı sebeplerle tehlikeye düşmesi halinde esas hakların geçici olarak tahdit veya tâliki prensibi, bütün anayasalarda kabul edilmektedir. Bu cümleden olarak meselâ Weimar anayasa kanununun 48 ci maddesi cumhurbaşkanına memleket huzur ve emniyetinin tehlikeye düşmesi halinde isdar edeceği nizamnamelerle münasib göreceği tedbirleri alabilme yetkisini anımsı. Memleket emniyetini tehlikeye düşüren sebepler arasında iktisadi faktörlerin de yer alacağı mülâhazasına binaen, bu yetki hemen bütün hayat sahasına taalluk eden tahditlerle çok geniş bir şekilde kullanılmıştı. Bu yüzden Alman hukuk literatüründe cumhurbaşkanlığına tanınan bu yetkiye "diktatörlük kuvveti" adı verilmişti.

Bizim anayasamız 86 cı maddesinde "harb halinde veya harbi gerektirecek bir durum başgösterdikte veya ayaklanma olduğunda yahut vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte, bakanlar kurulunun süresi bir ayı aşmamak üzere yurdun bir kesiminde veya her yerinde sıkı yönetim ilân edeceğini ve bunu meclisin onamasına sunacağını" tasrih etmektedir. Sıkı yönetim, gene bu maddenin tasrih ettiği üzere kişi ve konut dokunulmazlığının basın, gönderişme, dernek, ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması mânasını ifade etmektedir.

Hint anayasasının 18 ci bölümünde 352 ci madde cumhurbaşkanına iç veya dış emniyetsizlik yüzünden memleketin vahim bir tehlike ile karşılaşması halinde, aynı şekilde bir fevkalâde hal (bizdeki sıkı yönetim) ilânı yetkisini tanımaktadır. Böyle bir fevkalâde hal ilânının neticeleri ise pek tabii olarak esas hakların tahdidini davet etmektedir.

Esas hakların fevkalâde hal tahdidi veya durdurulması hiç bir zaman bunların hükümden kaldırılması mânasını taşımaz. Sadece fevkalâde halin devamı süresince bu hakların işlemeze hale gelmesini daha doğrusu bu hakları tahdid eden idarî bazı tasarrufların yapılmasını mümkün kılar. Fevkalâde hal, ortadan kalkar kalkmaz, bu haklar yine bütün varlık ve kuvvetleriyle yürürlüğe girerler. Bu durumu bizim anayasamız "durulma" tâbiri ile pek güzel ifade etmiştir. Daha doğrusu fevkalâde hal dolayısıyla vâki olan tedbirlerde bir kaldırma değil bir

durdurma bahis mevzuudur. Eğer kaldırma bahis konusu olsaydı bu hakların yeniden yürürlüğe girmesi için fevkalâde halin sona ermesi kâfi gelmez. Ayrıca yeniden anayasa kanunu yapmağa kâfi bir çoğunlukla tesbit edilmeleri gerekirdi. İşte sıkı yönetim veya fevkalâde halin yahut cumhurbaşkanına tanınan diktatörlük yetkisinin, anayasanın tesbit ettiği esas haklar üzerine olan sınırlayıcı tesirinin geçiciliği bu düğünceden kuvvet almaktadır.

Hint anayasası kendine hâkim bariz sosyal karaktere uygun olarak esas haklara eşitlik prensibini tesbit etmekle girmektedir. Bizim anayasamız bunun aksine olarak önce 68 ci maddesinde hürriyetden sonra da 69 maddesinde eşitlikten bahsetmektedir.

Hint anayasasının 14 cü maddesi kanun önünde eşitlik prensibini tesbit etmektedir. Buna göre devlet Hint toprakları üzerinde bütün vatandaşlara kanun önünde eşit haklar sağlayacak ve herkesi müsavi surette himâye edecektir.

Bu eşitlik prensibinin tabii bir neticesi olarak 15 ci madde ile din, ırk, kast, cinsiyet ve doğum yerinden doğan farklılıklar ve hakir görüme kaldırılmakta ve men olunmaktadır. Aynı hüküm ile umumî yerlere girme, dolaşma, ve kamu mallarından istifade bakımından, bütün Hintliler arasında eşitlik esası tespit edilmektedir. 16 cı madde ise devlet hizmetlerinden müsavi istifade imkânını sağlamaktadır.

Bütün esaslarda beliren eşitlik prensibi yeni Hint demokrasisinin dayandığı temel hüküm sayılmak gerekir. Gerçi bu hükmün Hindistan için büsbütün yeni esasları ihtiva etti iddia ve kabul edilemez. Filhalka daha 1833 tarihli kanun şu meşhur hükmü ihtiva ediyordu: " Hiç bir yerlinin sadece mensup olduğu din, aile veya nesebi, rengi yüzünden kumpanya bir makam işgal eylemeğe veya bir vazife tanzif edilmeğe elverişsiz bulunduğu iddia olunamaz."

Bu hüküm bugünkü şartlara göre devlet hizmetlerinden eşit istifade imkânına tekabül etmektedir. Ozaman için iktisadî hâkimiyeti elinde tutan kumpanya yerlilerin muhtelif sosyal farklar yüzünden işe alınma hususunda farklı muameleye tâbi tutulmamasını bu esasla kabul etmiş bulunuyordu. Fakat bu, yabancı bir millete mensup bir kumpanyanın ticarî maksatlarla iktisadî sahada yerlilere gösterdiği bir lütüfkârlıktan ileri bir mâna kazanamadı. Siyasî bakımdan bizzat yabancı hâkimiyeti yerlilerin eşit haklara sahip olmasına engeldi. Sosyal bakımdan ise kastlar arasındaki kapatılmaz uçurum, Hindistan'ın hayatında milli bir musibet sürüp gitti.

İlk defa yani Hindistan anayasası bu kadar sarih ve teferruath

hükümlerle Hint vatandaşlarını her hususta ve sahada eşit haklara sahip şahsiyetler haline yükseltmiş bulunuyor. Bunun siyasi ve sosyal bakımdan değerini belirtebilmek için, Hindistan'da câri olan kast sisteminin terakkiye ne dereceye kadar engel olduğunu hatırlatmak kâfidir.

Gerçekten Brahmanizmin, insanların doğuştan gayri müsavi oldukları prensibine dayanan Brahman, Kşiyatriya, Vaşya ve Sudra gibi farklı haklarla birbirinden ayrılan kapalı sınıfların mevcudiyeti, uzun yıllar Hindistan'ın sosyal bakımdan gelişmesine mâni olmakla kalmamış, Hint milletinin birbirine kaynaşıp siyasi birliğini idrak etmesini de önlemiştir. Bu sebeple sınıf farklılığının kaldırılarak kanun önünde eşitliğin mutlak bir prensip değerine çıkarılması, milletin ilerlemesine engel olan sosyal şartları zorla kaldırma bakımından inkilâpçı zihniyetin başardığı ileri bir hamledir. Hint anayasasında yer alan esas hakların, inkilâpçı karakteri bu noktada tecelli etmektedir. Bundan gayri yine bu eşitlik prensibi, demokrasinin esas dayanağı olmak itibarıyla Hint anayasasının demokratik karakterini de daha açık bir surette meydana koymaktadır.

Aynı prensibin tatbikatı neticesinden olmak üzere, Hint anayasasının 18 ci maddesi farklılık yaratan her türlü rütbe ve unvanların lağvını emretmektedir. Hint vatandaşlarının yabancı bir devletten herhangi bir rütbeve unvan kabul etmeleri de bu madde ile men olunmaktadır. Yalnız askerî rütbelerde akademik unvanların mahfuz tutulacağı belirtilmektedir.

Hindistan anayasasının sosyal bakımdan başardığı en büyük bir inkilâp hareketinin ifadesi, 17 ci maddede dikkati çekmektedir. Buna göre dokunulmazlık mülgadır ve bunun herhangi bir şekilde yaşatılması yasaktır. Dokunulmazlıktan doğan farklılığın, herhangi bir surette izhar veya teyidi cezayı mucibtir.

Dokunulmazlık müessesesi, insan haysiyet ve şerefini inciten en geri ve iptidai bir müessese olarak Hindistan'ın sosyal hayat ve tarihinde daima kanayan bir yara mahiyetini taşımıştır. Sırf muayyen bir sınıfa mensup olarak doğma yüzünden dokunulmazlar arasına katılan zavallıların, her türlü haklardan mahrum bir durumda oldukları malumdur. Bunlar, kendilerinden üstün sınıfa mensup olan kimselerin yaklaşmasını önlemek üzere, bunlarla karşılaştıkları her yerde çığlıklarla kaçmak ve uzaklaşmak zorunda idiler. Devrimizde bu kadar sefil durumda olan bir takım insanların bulunması, medeniyet ve insanlık duyguları ile barışmaz bir hâdise idi. Hint anayasası, bunu kaldırmak ve dokunul-

mazlıktan doğan farkları izhar edenleri ceza tehdidine maruz tutmak suretiyle eşitlik prensibine aykırı olan bir durumu bertaraf etmiş bulunmaktadır. Böylece 14 cü maddeden beri saymış olduğumuz vatandaşların eşitliği prensibine ait esaslar 17 inci madde ile en kuvvetli şekilde teyid edilmiş bulunmaktadır.

Hint anayasasına hâkim olan düşünce müsavat, sosyal adalet ve emniyetve her türlü istismarı önlemedir. Hürriyet ikinci derecede bir ehemmiyet taşımaktadır. Nitekim liberal teşkilât prensibi olan kuvvetler ayrılığı prensibi ancak 50 inci maddede kaza ve icra organlarının ayrılması şeklinde ifade edilmektedir. Bu tam bir tefrike esas teşkil edemez.

Hürriyetlerden bilhassa din farklılığını bertaraf etmek üzere, vicdan hürriyeti ve lâiklik esası üzerinde durulmaktadır. 19 cu madde umumî bir şekilde A — Söz ve ifade hürriyetini, B — Silâhsız olarak toplanma, C — Dernek ve birlik kurma, D — Seyahat, E — İskân ve ikamet, F — Mülkiyet ve tasarruf, G — İş ve ticaret hürriyetlerini sağlamaktadır. Bu hürriyetlerin mahiyeti, muhtevası ve sınırları tafsilâtlı bir şekilde gösterilmemiştir. 20 ci madde, bir sistemsizlik eseri olarak, kimsenin bir suçtan dolayı iki kere cezalandırılmıyacağı kabilinden ceza hukuku prensiplerini ihtiva etmektedir. 21 ci madde ise, şahsî masuniyet ve hürriyeti teminat altına alma gayesini gütmektedir. 23 cü madde ile zorla çalıştırma, angarya, insan ticareti, yasak edilmektedir. 24 cü madde de 14 yaşından aşağı çocukların çalıştırılması men olunmaktadır.

Hint anayasasının bu esash vasıflarından biri, lâik karakteri olduğuna yukarıda işaret etmiştik. 25 ci madde bu esasın temel taşı olan vicdan ve inan hürriyetini sağlama hedefini gütmektedir. Bu hürriyet, kamu nizamına ahlâk ve sağlık icablarına uygun olmak şartıyla ibadete, din esaslarını öğrenmeğe de şamildir. Burada dikkati çeken nokta, her yerde kamu nizamına ve ahlâk icaplarına uygun olması gereken ibadet serbestisi kayıtlarına, sağlık icaplarının da eklenmiş olmasıdır. Hindistan'daki ibadet sistemlerinden bazı sıhhi mahzurların doğmakta olduğu bu hükümden anlaşılacaktır. Şu halde ibadet serbestisi, Hindistan'da diğer memleketlerden farklı olarak sağlık icapları ile de tahdit edilmiş bulunmaktadır. Bunun, sosyal ihtimamı esas tutan bir dünya görüşünün ifadesi olduğu meydandadır.

27 ci madde muayyen bir din veya mezhebin icrası için konan aidat ve vergileri ödemeğe kimsenin mecbur edilemeyeceğini tasrih etmektedir.

Hint anayasası din öğretimi hususunda sarîh bir hükmü ihtiva etmektedir. 28 ci maddeye göre, devletçe idare olunan veya masrafları karşılanan müesseselerde, din öğretimi yapılamaz. Halkın din işlerini serbestçe tanzim edebilmelerine imkân üzere, dinî cemaatlerin kurulmasına ve faaliyetlerine müsaade olunmaktadır. Bu esasa göre kurulan dinî cemaatler tarafından, masrafları ödenen veya vakıflarca idare olunan müesseselerde din öğretimi caizdir Bunun dışında dinî ibadetlere iştirake zorlanamaz.

Devlet ibadetle ilgili ekonomik, malî, siyasi ve mezhebî faaliyetlerin âsaiyet bakımından tanzimi ile ilgilenebilir. Dinî müesseselerin sosyal yardımla ilgili faaliyetlerinden diğer bütün mezhep mensuplarının istifadesini sağlamağa çalışır.

Bu hükümler gösteriyor ki, Hindistan anayasası memleketin sosyal ve siyasi durumu bakımından çok esaslı bir tedbir olarak lâiklik prensibine sıkı sıkıya bağlanmıştır. Hindistan'da cârî din ve mezheb farklarının derinliği göz önündetutulacak olursa, bunun nekadar isabetli bir tedbir olduğu derhal anlaşılır. Muhtelif kanaat ve mezheb mensuplarını muayyen bir dinî kanaatin kabulüne zorlayan herhangi bir sistemin, Hindistan'da sosyal istikrarı ve siyasi birliği her an tehlikeye koyacak bir mahiyet taşıyacağı meydandadır. Anayasanın temin ettiği din ve vicdan hürriyeti sayesinde, bugün Hindistan'da çeşitli mezheb ve akidelere mensup insanlar siyasi ve sosyal haklardan faydalanan vatandaşlar olarak devlet hayatına hür bir dilekle iştirak etmektedirler.

Hindistan anayasası, azınlık haklarının korunmasına da bu bakımdan önem vermiştir. 29 mu madde, Hindistan'da mükim belirli dil, kültür ve yazıya sahip vatandaşların, bunları olduğu gibi muhafaza hakkını tespit etmektedir. Bunların, nekadar küçük bir azınlık teşkil ederlerse etsinler, devlet müesseselerinde hizmete alınmaları, eğitimden eşit şekilde istifadeleri sağlanmıştır.

Devlet siyasetinin nâzam prensipleri

Hint anayasasının en mühim hükümlerinden bir kısmı da, altıncı bölümünde devlet siyasetinin nâzam prensipleri başlığı altında toplanmıştır. Bu bölümün ihtiva ettiği hükümler, Hint anayasasının sosyal adalet ve emniyetin gerçekleşmesine nekadar önem verdiğini göstermektedir. Yepyeni bir hukukî zihniyetden mülhem olan bu hükümlerin bir kısmı, -dünyanın başka herhangi bir anayasasında yer almamış bulunmaları itibariyle- Hint anayasasının en belirli hususiyetini teşkil etmektedir.

38 ci madde, devletin, sosyal, ekonomik ve siyasi adaletin hâkim olduğu millî bir sosyal nizam kurmak ve milletin refah ve saadetini arttır-

mak ve korumakla mükellef bulunduğunu tespit etmektedir. Bu esas Préambule'de zikredilen sosyal politika icaplarının yerine getirilmesini sağlama hedefini gütmektedir.

39 cu madde devletin vazifeleri, şu esaslar etrafında çerçevelenmektedir: A — Erkek, kadın bütün vatandaşlara geçimlerini sağlama imkân ve hakkının tanınması; B — Cemiyetin maddî kaynaklarının topluluğun hayrına yarar elverişli şekilde tanzim ve kontrolü; C — Ekonomik sistemin işleyişinde refah ve istihsal vasıtalarının temerküzünü önleme; D — Erkek ve kadına eşit iş ve ücret hakkı sağlama; E — İş gücünün kötüye kullanılmasını önleme; F — Çocuk ve gençlerin maddî ve mânâvî istismara karşı korunması.

Bütün bu hükümler gözden geçirildiği zaman Hindistan anayasasının liberal ekonomik sistemden vaz geçen devletçi, müdahaleci bir ekonomi politikasını tercih ettiği açıkça görülecektir. Bu husus, bilhassa ekonomik sistemin işleyişinde, refah ve istihsal vasıtalarının temerküzünü önlemediği devletin esas vazifelerinden biri sayan hükümde en açık ifadesini bulmuştur. Esasen 39 cu maddenin bütün fıkraları, Hindistan için isabetli bir sosyal politikanın zarurî unsurlarını ihtiva etmektedir.

Bundan başka 41 ve 42 ci maddeler, de işsizlik, ihtiyarlık, hastalık malûliyet hâlerine karşı sosyal yardım ve müzaheret, işde insanî şartların teessüsünü, işçilere sıhhi meskenler teminini, hayat standardının yükseltilmesini, devlet siyasetinin nâzım prensipleri halinde tespit etmekle yani gayeye hizmet etmektedirler. 46 cı madde, zayıfları istismardan korumağı ve sosyal adaleti gerçekleştirmegi esas saymaktadır.

45 ci madde 14 yaşına kadar öğretim mecburiyetini tespit etmek suretiyle, memleketin kültürel kalkınmasını sağlamağa çalışmaktadır. 44 cü madde bütün memleket için müşterek bir medenî kanunun vücade getirilmesini şart koşmaktadır. Bu maddenin ehemmiyeti, memleketin her tarafında câri olacak bir medenî kanunun örf ve âdet aykırılığından doğan anlaşmazlıkları ve aksaklıkları bertaraf etmeğe yarıyacağı düşüncesine dayanmaktadır. Bu da gösteriyor ki, Hint anayasası medenî münasebetlerde insan varlığının müşterek akli karakterinden doğan umumî esasların tatbikini arzu etmektedir. Gerçekten siyasî münasebetlerin aksine tanzim sistemine bağlanmaktadır. Millî hususiyetler anayasalarda tesirini gösterdiği halde, medenî münasebetler dil kaidelerde daha çok müşterek akli hüviyetin izleri görülmektedir.

Hindistan birliği ve organları

Hint devletler birliğinin icra yetkisi Hindistan başkanı adını taşıyan cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanı Hindistan birliğinin iki meclisi

tarafından seçilen üyelerle devletlerin teşrii assambleleri tarafından seçilen üyelerden mürekep bir meclis tarafından seçilmektedir. Bu meclisin terekkiip tarzı ayrıca anayasanın 55 ci maddesi ile belirtilmiştir.

Cumhurbaşkanlığının süresi, vazifesine başladığı tarihten itibaren beş yıldır. Cumhurbaşkanlığına seçilmek için Hint vatandaşı olmak, 35 yaşını doldurmalı ve millet meclisinin üyesi olmak şarttır.

Cumhurbaşkanı vazifesine başlarken anayasanın 60 cı maddesinde tespit edilen yemini yapar. Cumhurbaşkanını anayasaya mügayir hareketi halinde takib edilecek yol, 61 ci maddede gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanının bir de yardımcısı vardır. Cumhurbaşkanı yardımcısı, aynı zamanda devletler konseyinin reisidir. Cumhurbaşkanının yardımcısı 66 cı maddeye göre iki meclisin bir araya toplanması suretiyle cumhurbaşkanından ayrı ve farklı seçilir. Seçim şartları arasında cumhurbaşkanı yardımcısı adayının, devletler konseyi üyesi olması şartı vardır.

Cumhurbaşkanına icra vazifesinin ifasında yardım etmek üzere bir başkanın başkanlığında bakanlar kurulu teşkil olunur. Başbakan cumhurbaşkanı tarafından ve bakanlar da başbakanın inhası üzerine yine onun tarafından tayin olunurlar. Bakanlar cumhurbaşkanının itimadını haiz olmak mecburiyetindedirler. Bakanlar kurulu millet meclisine karşı müştereken mesuldür — (Mad. 74,75) yi başsavcı tayin eder. Başsavcı kanunî meselelerde, hükümetin müşavir ve yardımcısıdır. (Mad. 76)

Hindistan parlamentosu devletin yarı federatif karakterine uygun olmak üzere iki meclisten mürekkeptir. Biri devletler konseyi diğeri millet meclisi adını taşımaktadır.

Devletler konseyinin teşekkül tarzı anayasanın sekseninci maddesinde gösterilmiştir. Buna göre devletler konseyinin oniki âzasını devlet reisi tayin eder. Buna ilâveten birliği teşkil eden devletlerin ikiyüz otuz sekiz temsilcisi bu heyete katılır.

Millet meclisinin üyeleri halk tarafından seçilir. Bunların sayısı anayasanın 81 ci maddesine göre 500 ü geçmez. Seçim süreleri 83 cü madde ile farklı şeklide ayarlanmıştır Üyelerin bir kısmının iki yılda bir değişmesi esastır.

Cumhurbaşkanı meclislere mesajlar göndermek hakkına sahiptir. Parlamento toplantılarında hususî bir açış nutku söyler veya okutur. (Mad. 86, 87)

Parlamentonun faaliyet tarzı ve müzakere şekli 93 ve müteakip maddelerde tespit edilmiştir.

123 mü maddeye göre cumhurbaşkanının parlamentonun tatili sırasında lüzum gördüğü teftirleri nizamnamelerle alma yetkisi tanınmıştır.

Cumhurbaşkanının bu teğri selâhiyetinin sınırları, bahsi geçen maddenin diğer fıkraları ile çizilmiş bulunmaktadır.

Kaza yetkisini bağımsız olarak kullanmak üzere 124 cü maddeye göre bir âli mahkeme (court suprême) kurulur. Bu mahkeme, Hindistan'ın birinci majistrası ile - parlamento bir kanunla daha yüksek bir sayı tespit etmedikçe - en çok yedi hâkimden terekkiüp eder. Âli mahkemenin bütün hâkimlerini, cumhurbaşkanı tayin eder. Bunların ücretleri anayasaya ilâve olunan ikinci seyilde gösterilmiştir. Âli mahkemenin toplandığı yer Delhi'dir. Âli mahkemenin yetkileri arasında Hindistan hükûmeti ile ona dahil diğer devletler arasında ve bu devletlerin kendi aralarında çıkacak ihtilâfların halli de vardır. Bundan başka âli mahkeme anayasa ile tespit edilen esas hakların tatbikat ile gerçekleşmesine de müessirdir. — (Mad. 131 ve sonradan) Hâkimler azlolunamazlar, 65 yaşına kadar vazifelerinde kalırlar.

Hindistan anayasasının hususiyetlerinden biri de, 148 inci maddede görülmektedir. Bu madde hükmüne göre birliğe dahil devletlerin malî işlerini teftiş etmek üzere cumhurbaşkanı tarafından bir başmüfettiş tayin olunur. Bu da merkezin eyaletler üzerindeki mürakabe ve kontrolünü kuvvetlendiren bir unsurdur.

Anayasanın diğer bölümleri

Hint birliği ile ona dahil devletlerin kuruluş şekillerine ve münasebet tarzlarına ait hükümleri ihtiva eden anayasanın altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu bölümlerinden yukarda bahsetmiştik. Onuncu bölüm bazı kabilelerin meskün buldukları bölgelere ait hükümleri ihtiva ediyor. 11 ci bölüm ise birlik ile ona dahil devletler münasebatına ait hükümlerden ibaret olup. Bunlardan yukarda bahsolunmuştu. 12 ci kısım malî, idarî bazı hükümlerle idarî ihtilâflara, Hint birliğinin ve ona dahil devletlerin giriştikleri taahhütlere ve yaptıkları sözleşmelere mahsus kaideleri ihtiva etmektedir. Bu bölüm 264 cü madde ile başlamakta ve 300 cü maddede bitmektedir.

13 cü bölüm iç ve dış ticarete ait yedi madde ihtiva etmektedir. 14 cü bölüm Hint birliğinin ve ona dahil devletlerin âmme hizmetlerini gören fonksiyonerlerine aittir. 208 den 323 üncü maddeye kadar olan hükümler, bu bölümde toplanmaktadır.

Onbeşinci bölüm seçimlerin teşkilatlanmasını, idaresini, kontrolünü tayin eden 324 den 329uncü maddeye kadar altı maddelik bir kısımdır. Bu hükümlere göre seçimler, cumhurbaşkanının riyasetinde ve kontrolünde cereyan eder. İhtilâflar hususî bir seçim kurulunda tetkik ve hal olunur. Seçim komisyonları başkomiser ile cumhurbaşkanının münasip

gördüğü kadar âzadan tereküb eder. Seçimlerde adli teminat câri olmayıp idarî usul hâkimdir. Yirmibir yaşını dolduran bütün Hint vatandaşları için umumî seçim hakkı tanınmıştır.

Onaltı bölüm, Hint devletleri dışında kalan bazı kaslara ve Assam kabilelerine meclise mütenasib bir temsil yetkisi verme gayesini güden hükümlerden ibarettir. 330 cu maddeden 342 ci maddeye kadar devam etmektedir.

Onyedinci bölüm, Hindistan'ın kültürel hayatı için çok mühim olan dil hususunu tanzim etmektedir. 343 cü maddeye göre birliğin resmî dili Hindu'cedir ve yazı dili de "Devanagâri" dir. (1)

Anayasanın yürürlüğe girmesinden itibaren 15 yıl süresince, İngilizce resmî muhaberatda kullanılmakta devam edecektir. — (Mad. 343, f. 2). Diğer maddeler Hint birliğine dahil devletlerin resmî dillerini nasıl seçeceklerini, âli mahkemenin ve yüksek mahkemelerin hangi dilde muamele'e göreceğini tasrih ve tesbit etmektedir. Anayasanın sekizinci zeyli Hindistan'da resmî dil olarak kullanılacak on dört dili ihtiva etmektedir.

Onsekizinci bölüm, yukarda bir fırsatla bahsettiğimiz fevkalâde halle dair hükümleri ihtiva etmekte ve yetkileri belirtmektedir. Ondokuzuncu bölüm ise, çeşitli hükümlerden ibarettir, yedi maddedir. Yirminci bölüm yukarda temas etmiş olduğumuz veçhile anayasanın tâdilüne ait bir maddeyi ihtiva etmektedir. (Mad. 386). Yirmibirinci bölüm, geçici hükümlerden ibarettir. Yirmi ikinci bölümde 2 madde, anayasanın yürürlüğe girmesini tespit etmektedir.

Hindistan'ın dış siyaseti

Hint anayasasının en mühim hususiyetlerinden biri de devlet siyasetinin nâzım prensipleri bölümünde yer alan ellibirinci madde ile devletin dış siyaset prensiplerinin tespit edilmiş bulunmasıdır. Bu madde "milletler arası barış" başlığını taşımaktadır. İhtiva ettiği hükme göre devlet a — Milletlerarası barış ve emniyetin korunması, b — Milletlerarasında âdil ve şerefli münasebetlerin idamesi, c — Milletlerarası hukuk ve muahedelere riayet edilmesi, d — Anlaşmazlıkların hakem yolu ile hallini teşvik hususlarında cehid ve gayret sarfedecektir.

Bu hükmün bir dış siyaset prensibi olarak anayasada yel almış bulunması, başlıbaşına bir hususiyet teşkil etmektedir. Bundan başka maddenin ihtiva ettiği sarahatdan anlaşılacağı üzere, Hint dış politikasının

1 — Hindistanda en yaygın bulunan yerli dil ve yazı bunlardır.

esaları, barışçı bir müşterek emniyet prensibine dayanmaktadır. Milletlerarası barış ve emniyetin korunması ancak bunlar arasında eşit ve hür bir işbirliğine bağlıdır. Esasen Hint anayasası, enternasyonal münasebetlerin âdil ve şerefli bir tarzda cereyanını şart koşmakla bu kaideyi teyit etmektedir.

Milletler arası hukuk ve muahedelere riayet, yeni çağ tabii hukukunun temelini attığı devletler umumî hukukunun teessüs ve cereyanı için esas şarttır. Anlaşmazlıkların hakem yolu ile halli ise, ihtilâfların kanlı harplere müncer olmasını önleyecek en esaslî usuldür.

Bütün bu prensiplerle Hint anayasasını dış siyaset için tayin ettiği direktif ve esaslar, ikinci dünya harbi sonunda yeni bir dünya nizamının esaslarını hazırlamak üzere kurulan Birleşmiş Milletler ülkü ve gayesine tamamen uymaktadır. Bununla beraber, son zamanlarda Hindistan devletinin Birleşmiş Milletlerde tatbik ettiği politikanın - vuzuhsuzluk yüzünden - yalnız yorumlara yol açması mümkündür. Bu arada bilhassa bazı çevrelerde, Hindistan'ın Sovyet politikasına mütemayil bir siyaset güttüğü zehabı uyanmıştır.

Hint anayasasının dış politika prensipleri, bu zehabın yersiz olduğunu göstermeğe yarayacak bir açıklıktadır. Milletlerarası hukuk ve muahedelere riayet ve milletlerarası şerefli ve âdil münasebetlerin idamesi prensipleri, Sovyetlerin dış siyasette güttükleri baskı ve yayılma politikası ile aslâ uyuşamaz. Bununla beraber Hindistan temsilcilerinin Birleşmiş Milletlerde bazı mevzuularla takındıkları tavrın bu prensiplere aykırı görünmesi, daha ziyade günlük politikanın taktik icaplarına uyma zaruretinden doğan zahiri bir görünüştür. Hindistan'ın idaresini elinde tutan bugünkü politikacıların hedefi içte sosyal adalet ve emniyeti gerçekleştirmek. Asya'da barışı korumaktır. Bu gayelerden birincisine Hindistan'da sosyal sınıflar arasındaki farklılığı ve bu yüzden doğan hak-sızlıkları bertaraf etmek yolunda erişilmek istenmektedir. Hindistan'ın iç politikasında sosyalist bir temayülün hâkim olması bu sebepten ileri gelmektedir. Bunu, komünizme temayül mânasına değil, aksine bu müsibetden memleketi koruma mânasına yorumlamalıdır.

Dış politikada Asya'da barışın Hindistan'ın tarafsız nâzım bir rol oynamasına bağlı bulunmaktadır. Bu arada bugünkü Hint liderlerinin, uzun yıllar Asya'nın istiklâli için Avrupa emperyalizmine karşı mücadele etmiş şahsiyetler olduğunu unutmamak ve İngiltere'de dahil olmak üzere, batı devletlerinin politikasına karşı zaman zaman takımlan tereddüdü tavrın bu psikolojiden kaynak aldığını düşünmek gerektir. Bütün bu mülâhazalar Hindistan'ın dış politikasında zaman zaman görülen vu-

zuhsuzlukları izaha kâfi sebeplerdir. Prensip olarak Hindistan dış politikasının anayasa ile tespit edilen barışçı ve müşterek emniyetçi esaslardan - başka bir ifade ile - Birleşmiş Milletler ülküsünden asla inhiraf etmeyeceğine kaniiz. Çünkü böyle bir inhiraf, anayasanın sarih hükmünü çiğnemek olur.